ORUÇ ARUOBA

yürüme

METİS YAYINLARI

Oruç Aruoba

YÜRÜME

Metis Yayınları
Başmusahip Sok. 3/2
Cağaloğlu / İstanbul

YÜRÜME
Oruç Aruoba
Birinci Basım: Kasım 1992
Gözden Geçirilmiş İkinci Basım: Şubat 1994
©Oruç Aruoba
© Metis Yayınları, 1992

Tasarım: Oruç Aruoba, Semih Sökmen
Dizgi: Metis Yayıncılık Ltd., Film: Doruk Grafik
Basım: Yaylacık Matbaası
Cilt: Örnek Mücellithanesi

ISBN 975-342-009-9

ORUÇ ARUOBA

yürüme

METİS YAYINLARI

...de...via
quæ ad Libertatem
ducit...

Spinoza
Ethica, Pars V.,
Praefatio

İçindekiler

Birinci Kitap
BİZ
(zaten)

önce: GÜNDÜZ YARASALARI, *13*
BİZ, *21*
sonra: Uygarlık Üzerine Notlar, *47*
Notlar, *59*

İkinci Kitap
yer, yön, yol.

I. ÇIKIŞ, *67*
II. GİDİŞ, *93*
III. VARIŞ, *121*
Sonradan Kaynakça, *147*

Üçüncü Kitap
kişi
(HEP/HİÇ)

kişi, *159*
Fiiller Dizini, *221*
Kişiler Dizini, *222*

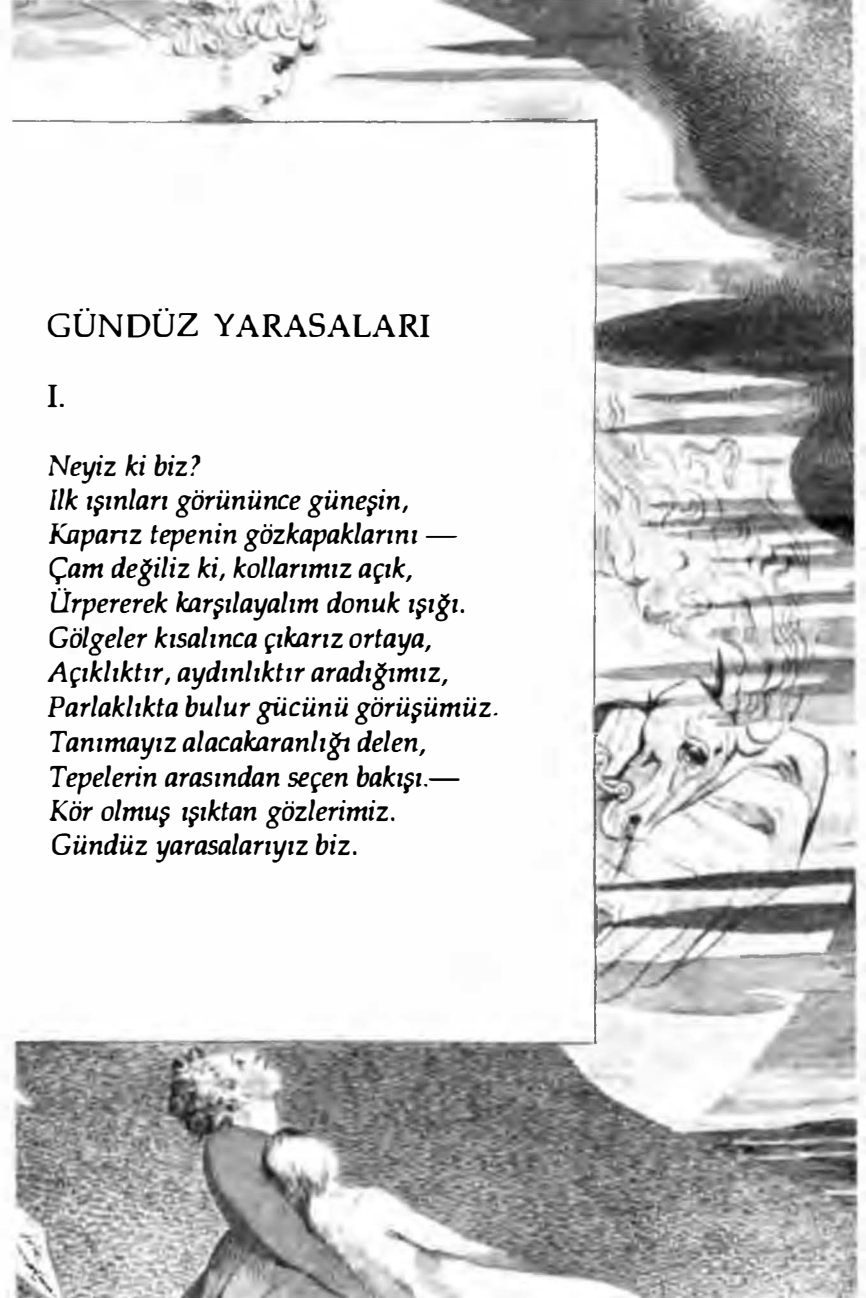
Ustam'a — ve,
"Wem sonst als...

Yaşam,
yüksek anlamlılık yüklü ender tek anlardan,
ve bu anların olsa olsa gölge görüntülerinin
çevremizde gezindiği, sayısız aralardan oluşur.
Sevgi, bahar, her güzel ezgi, dağlar, ay, deniz —
her şey ancak tek bir kez tam yürekten dilegelir:
bir biçimde, söze tam olarak hiç gelebilirse.
Çünkü birçok insan bu anları hiç yaşamaz;
onlar, gerçek yaşam senfonisinin
araları ve duruşlarıdır.

Nietzsche
MA I, § 586 (1878)

BİZ
(zaten)

önce

GÜNDÜZ YARASALARI

I.

Neyiz ki biz?
İlk ışınları görününce güneşin,
Kaparız tepenin gözkapaklarını —
Çam değiliz ki, kollarımız açık,
Ürpererek karşılayalım donuk ışığı.
Gölgeler kısalınca çıkarız ortaya,
Açıklıktır, aydınlıktır aradığımız,
Parlaklıkta bulur gücünü görüşümüz.
Tanımayız alacakaranlığı delen,
Tepelerin arasından seçen bakışı.—
Kör olmuş ışıktan gözlerimiz.
Gündüz yarasalarıyız biz.

II.

Geceyi düşleriz gündüzken,
Geceyken de gündüzü —
Yitirebileceklerimiz yitiktir
Onlardan uzaktayken — ama
Özleriz, döneriz yeniden
Yitirmeden
Yitirebileceklerimizi
Yitiremediklerimize.
Yitirebilirdik, deriz;
Ama yalnızca bir fiil çekimi bu —
Tutsaklıklara bağlamışız özgürlüğümüzü.
Gündüz yarasalarıyız biz.

III.

Sağlamdır düşünce temellerimiz,
Ama altlarında kist vardır, sonra kum —
Dururuz gerçi, sapasağlam, kalın
Taştan duvarlarımızla, dimdik
Ayakta; ama biraz su, bir sızıntı
Kaydırır temellerimizi hemen.
Duyarız yerçekimini hemen,
Titreriz. Sımsıkı, gergin
Bağlar vardır
Düşüncelerimizi ayakta tutan, ama,
Ya temelsizse temeli
Bütün bu bağları
Bağlayan
Bağın?
Bağlantısızca bağlarız bağlarımızı.
Gündüz yarasalarıyız biz.

IV

Yapacaklarımız vardır kocaman,
Kocaman başarılar, yüce çağrılar; ama,
Tutmadığımız bir eldedir aklımız,
Bir son selamda, biz aceledeyken gönderilen —
Nedir ki acelemiz, niyedir ki?
Camın boşluğunu arayan kocaman
Pervaneler gibi, kanat çırpan
Işığa ulaşmak için
Çırpınan, camı kıracakmış gibi —
Düşmanımızdır oysa ışık bizim,
Kanatlarımızı yakan, kavuran —
Aradığımız —ışıkta— nedir ki?
Işıktan gelir ölümümüz.
Gündüz yarasalarıyız biz.

V

Hep bir dimdik, dümdüz dürüstlüktür duyduğumuz,
Ama bir kuşku kurdu kıvır kıvır kemirir köklerimizi —
Nasıl da kolaydır yalanlarımız, uydurmalarımız,
Nasıl da rahat. Iç sızlaması nedir bilmeyiz;
Başedilemez gerekçelerimiz hazırdır çünkü hep —
Kozasında mışıl mışıl kanat takınır tırtılımız,
Sindire sindire yapraklarımızda açtığı delikleri.
Övünürüz delik deşik, bölük pörçük
Yeşilliğimizle — yenmiş bitmiştir oysa
Büyüme noktalarımız, su çekmez artık
Kök uçlarımız, dökülüp gitmiştir
Taç yapraklarımız artık.
Nasıl da yabancı topraktan baş uzatmış taze fide bize.
Gündüz yarasalarıyız biz.

VI.

Bir görsek andığımız yüzü,
Tanır mıyız? —Tanır mıyız
Sevdiğimizi, bilir miyiz neydi —
Sevdik mi, seviyor muyuz?
Yürüyüşü, saçının dökülüşü —
Anımsar mıyız, anımsıyor muyuz?
Bir anıdan başka nedir ki sevgimiz?
Gündüz yarasalarıyız biz.

VII.

Koy başını omuzuma yine.
Aldırma, söylenmeden kalsın
Düşünülmedikler, bilinmedikler — bırak
Unutulsun geridekiler, özlensin ileridekiler — bırak
Yansısın camda donuk ışık, usulca ışıldarken
Sabah, aydınlanırken uçup geçen yeşillik.
Gel — uyuyalım güneş görününce,
Aşınca tepeyi göz kamaştırıcı ışık.
Uyanacağız nasılsa, dikelmeden ışınlar,
Dümdüz, aklaştırıcı olacak yeniden bakışımız.
Ama şimdi — sanki sevdalı gibiyiz şimdi,
Sanki karanlıkta sezinledik aydınlığın başladığı yeri—
Şimdi kurduk sanki geceyi gündüzle,
Şimdi kuruttuk sanki gündüzü geceyle —
Aydınlığın karanlığında görür gözlerimiz.
Gündüz yarasalarıyız biz.

BİZ

Hep, çarpıcı bir biçimde anımsadığımız bir yüz ile şaşırtıcı bir biçimde anımsayamadığımız bir ad arasında gidip gelir, ilişki özlemlerimiz.
25 Mayıs

En yoğun özlemlerimizin ortasına bir katı bıkkınlık gelir yerleşir, apansız: Öyle olur ki, en son ucuna gitmeye can attığımız bir ilişkinin içinden çıkıp çekip gitme arzusu çöker üzerimize.
5 Haziran

Yalnızlık : öylesine içimize işlemiştir, bize öyle içten dokunur ki, o anda orada olan, bizimle olan, olmak isteyen; bizim de istediğimiz birinden, bize birini —bir başkasını— bulmasını isteriz.

Yalnızlık, en içimizdedir...
9 Aralık

Yaşam bize pek aldırmaz gibidir
— Yaşadığımız kadarı bile...

Yaşamımızı yaşadığımız da, sanki,
şüphe götürür gibi...
18 Haziran

İlişkilerimizi hep gerip gerip gevşetir;
gevşetip gevşetip gereriz — öyle olur ki,
gerginlik içindeyken sorulan bir soruya
o anda vermediğimiz gergin yanıtı, sonradan
bir gevşeme vesilesi kılarak veririz.
3 Temmuz

Bütün dert, ötekilerle birarada yaşamak zorunda
olup, birarada yaşamaya dayanamamızdadır.

En yakınlarımız en uzak olsunlar isteriz;
en uzaklarımız da, en yakın — olunca da,
hep, tersi...

Tersliğimiz, uzak yakınlığımız, ve,
yakın uzaklığımızdır.
26 Ağustos

Ama, gene de, temel güdümüz,
yakınlarımıza daha da yakınlaşmak,
uzaklarımızdan daha da uzaklaşmaktır.

Terstir ya işte, yaşam bağlamımız...

Ters yaşarız, ya, işte — terstir, yaşamımız.
27 Ağustos

Çeşitli, birçok kaynaktan akıp biriken öfkemiz,
öyle olur ki, (belki) zavallılığı içinde
pek de haketmediği —belki, layık bile olmadığı—
bir biçimde, boktan birinin kafasında patlar:
Aslında, o çok daha beterini haketmiştir; ama,
işte layık değildir buna aslında.
14 Ekim

Öfkemiz kördür
— en çok da ayna karşısında...
1 Aralık

Öyle olur ki, bir sürü yönden üzerimize çullanan
çeşit çeşit baskılar, bir basınç kaçağında
biraraya gelip, suratımızın önünde patlayıverir...

Oysa (belki) —herhalde, önceden onları biraraya
getiren, birleştiren, yoğunlaştıran da—, kapağı açarak
patlamalarını sağlayan da, kendimizizdir.
15 Ağustos

Herşeyi biribirine karıştırmışızdır ya — asıl,
yaşamsal olarak, kendimize katmak isteyebileceğimiz
etkiler ile, geçirmemiz (ve aşmamız —'kazanmamız')
gereken gündelik yaşamda, pek önem vermeden —
nazikçe, ya da aldırmazca, belki ezerek — gelmesine,
ama geçip de gitmesine izin vermemiz gereken
ötekilerden gelen etkileri, hep, biribirine
karıştırmışızdır ya: İşte, bunun da acısını,
bunun da sorumluluğunu, kendi yaşamımıza katarız —
katmak zorunda kalırız...
4 Aralık

Hep tazelemek isteriz ilişkilerimizi
— ama, hiç düşünmeyiz kendimizin
ne denli bayatlamış olduğunu —

Biz kocayıp giderken, geriden gelen genç kuşaklar,
ağzımızı sulandırır — ama, işte, biz,
eskimişizdir,
artık...
23 Haziran

Yaşamımızdaki boşlukları ötekilerin yaşadıklarıyla doldururuz — deliklerimizi onlarla tıkarız.
14 Haziran

Mirasçılarızdır hep — kimlerin, ve, nelerin.—
Olduklarımızın, olamadıklarımızın,
olmak isteyip de olabildiklerimizin,
ve olamadıklarımızın,
olmak istemeyip de olmadıklarımızın,
ve olmak zorunda kaldıklarımızın,
ve olmamak zorunda kaldıklarımızın
—ama, hep, olduklarımızın...
30 Ağustos

Hep birşeyleri yineleriz — en 'özgün', 'yaratıcı' vb. olduğumuzu sandığımızda, 'bulduğumuzu' sandığımız 'yeni', bir yineleme olduğunu gösteriverir.

Ne çok insan ne çok şey düşünmüştür zaten,
bizden önce — bizim şimdi düşündüğümüz birşeyin,
daha önce düşünülmemiş olması olanaklı mı?
19 Haziran

Ekinlerimiz ürünlerini ekilmeden verirler
—ektiklerimiz de, ürünsüz, kuruyup giderler...

"Ekim" aylarımız, boş, kısır aylarımızdır.
5 Ekim

Hep, olmamız gerektiğini düşündüğümüz kendimiz ile
—hep biraz 'şaşarak'— olmakta olduğumuzu
gördüğümüz kendimiz arasındaki aykırılık, sanki,
orası burası delik bir şemsiyeyle sağanak altına
çıkmışız gibi bir etki bırakır üzerimizde.
18 Haziran

En iyi bildiğimiz yanlarımız,
hiç beklemediğimiz biçimlerde gerçekleşir.
5 Ekim

Gerçekleşmelerimiz, olanaklarımızdan bağımsızdır
— hatta, onlara karşıt...

Olabileceklerimizi olmamız,
olanaklı değil...

Olabileceklerimizi olamıyoruz.

Olanaklarımız,
olamadıklarımızdır...
14 Temmuz

Asıl olumlu olabilecek yanımızı da, yıllar yılı,
'olumsuz' yanımızdır diye dizginleyip dururuz
— oysa (belki) çıkış yolunu gösterebilecek
yanımızdır (olabilirdi) bu...
14 Ekim

Herşeyi, hep, geciktiririz — sonra,
düşünmüş ama yapmamış olduğumuz bir sürü şeyin
yükü, birden, aniden, tek bir günde, gelir,
yüklenir omuzlarımıza.
14 Temmuz

Çok iyi bildiğimiz yanlarımızı gerçekleştirmeğe
girişmemiz de, yıllar alabilir — herşeyi
geciktirir, erteleriz ya işte...
11 Ekim

Hiçbirşey olmuyormuş gibi, önemsiz şeylermiş gibi,
doğal, olağan yaşamımızın uzantılarıymış gibi,
öyle şeyler yaparız ki, 'doğal', 'olağan'
yaşamımızın tam karşıtı; onu yıkan —yeniden,
başka türlü, başka bir biçimde kurulmasını
gerektiren— şeylerdir bunlar...
4 Ekim

Neyi ne kadar zamanda yapabileceğimiz konusunda
temel bir yanılgımız vardır : hep daha hızlı
hesaplarız yapabileceklerimizi — hep de daha
yavaş yaparız, yapabileceklerimizi...
28 Eylül

Hiçbirşey yapamıyorsak,
poz yaparız...
17 Mayıs

Ne küçük, ve ne büyük; ne kolay, ve ne zor;
ufacık ve kocaman kararlara bağlı özgürlüğümüz —
Ne 'sıradan' birşey, ne de 'ulu' birşey; işte,
öyle birşey : biz, bizim birşeyimiz, bizim
özgürlüğümüz — bu, işte...
18 Kasım

Bize iyice derinden dokunan gerçekleri,
lâf aralarından ve dolandırarak dışa vururuz.

Ne çok da dolambaç gereksiyoruz,
ilişkilerimizle başedebilmek için!

Gerçeklerimiz bile dolambaçlıdır zaten.

Dolanıp durururuz gerçeklerimizin çevresinde
— onlara hiç ulaşamadan, dokunamadan...
25 Haziran

Temel yönelimimiz elimizden gitmişken,
hâlâ çevresinde dolanıp durur —
kendimizi aldatırız.
29 Eylül

Boyuna çevresinde dolanır, yapmayız,
yapmak istediklerimizi;
boyuna çevresinde dolanır, yapmayız
yapmak istemediklerimizi
— yapamayız, boyuna...
23 Ekim

Yapmadıklarımız, yapmak istemediklerimizdir
— yapamadıklarımız da, yapmak istediklerimiz...

Was wir nicht tun, ist was wir nicht tun wollen,
und was wir tun wollen, ist was wir nicht tun können.

Yapmadığımız, yapmak istemediğimizdir;
yapmak istediğimiz de, yapamadığımız.

What we do not want to do, we do not;
and what we want to do, we cannot.

Yapmak istemediğimizi yapmayız;
yapmak istediğimizi de yapamayız.

(Bir kez dilegetirmeğe değer birşey yakalasak,
önemli değildir hangi dilde dilegetirdiğimiz
— bir getirebilsek...)
23 Ekim

Biliriz, asıl önemli olan, içten yaşadıklarımızdır,
yaşayacaklarımızdır — ama, dış gereksinimlerimize,
eğilimlerimize, hep, daha çok önem veririz.
13 Mayıs

"Evet, doğru ya : senin böyle bir acın vardı,
değil mi?" — böyle bir soruyu bile sorabiliriz...

İlgimizi çeken, yöneldiğimiz, hatta
sırasında özlediğimiz birinin acıları bile,
birer anıdır bizim için.

Acıları bile anılara dönüştürürüz biz.
5 Haziran

Önem verdiğimiz, kendimizden ötekilere ve
ortamımıza uzanan ilişki uçları değil,
her seferinde farklı bir bakış açısından
—ötekilerden bize doğru, ya da ortamımızın
çeperlerinden bizim yerimize doğru— uzanan
ilişki uçlarının oluşturduğu 'konumumuz'dur.
23 Mayıs

Bir 'durum', bizim için, orada, o anda,
kimlerin durduğudur : onların bizimle, biribirleriyle,
karşılıklı ilişkileri — ve bu ilişkilerin
karşılıklı anlamlarının bize ulaşan uçları—dır,
'durum'umuz.

'Durum'umuz, ötekilerin durumlarının toplam durumudur.

İçinde durduğumuz durumu yaratan, o durum içinde
duran ötekilerin durumlarının karşılıklı durumudur.

'Durum'umuzda, ötekiler durur — biz değil...
27 Ekim

Zaten, çeşitli ötekiler arasında karara bağlanmıyor mu,
bizim yazgımız — yazgımızı, zaten,
ötekiler yazmıyor mu?! —
Öyleyse, niye —neye— aldırmalı ki?...

Yazgımızı, zaten, ötekiler yazar —
Zaten, ötekilerdir yazgımızı yazanlar...
Yazgımızı ötekiler yazar, zaten.—
18 Aralık

Başka bir bağlamda olsaydı seve seve işbirliği
yapacağımız, hatta yalnızca tanışmaktan bile zevk
alacağımız biri, âniden, aykırı bir yolla giriverince
eylem ortamımıza, tepki veririz
— ama suskunluktur ancak yapabildiğimiz;
en güçlü tepkimiz, baş çevirmek...

Oysa ne de ilginç olabilirdi, o birisiyle,
başka koşullarda tanışmak...
16 Mayıs

Kendi koyduğumuz sınırlar içinde egemen olmamızın
koşullarını kendimiz belirlediğimiz bir alanın içine
biri girip, sınırlarını kendince değiştirmeğe
yeltenince —onu alanımızın dışına atmak elimizden
gelmiyorsa—, yapabileceğimiz, ancak, onu iyice
içeri çekmektir : alarun içinde bizim belirlediğimiz
koşulların en alttakilerine uymasını sağlamak
— o zaman, sınırları kurcalamaktan vazgeçer mi?
16 Mayıs

Biri bize 'emir' vererek bizden 'hizmet' istemekten
düzenli olarak kaçınıyorsa, ona, yavaştan ve alttan,
'haklarımız'ı anımsatırız.

Çünkü, içinde ötekilere boyuneğmeği, buyruk almayı
seçtiğimiz alanlar da, güçlülük, egemenlik
alanlarımızdır — tıpkı içinde başkaldırmayı
seçtiklerimiz gibi...
14 Haziran

Üstünlüğümüzü sağlamasını beklediğimiz bir alanın
içine girip yerleşmiş bulduğumuz biri üzerinde
üstünlüğümüzü sağlamanın bir yolu,
ondan öğrendiğimiz birşeyi, onun üzerine bizim
verdiğimiz bir yargı haline sokmaktır.
8 Temmuz

Bir davranış biçimini, ötekilere davranma biçimini,
yıllar yılı, uzun deneyimler sonucu, bir kez
edinmişsek, artık, tutsağıyızdır onun
—önümüze çıkan, yeni, bu deneyimlerin uymadığı
birine de uygular bunları, ona da öyle davranırız.

— O zaman da, bu yeni biri, alıştığımız
davranış biçimimizin bir tutsaklık biçimi olduğunu
anlıyor, bizi de kavrıyorsa, çaresiz kalırız onun bize
yönelteceği bilinçli karşı davranış biçimi karşısında.
2 Haziran

Çıkar mı dostluk mu bekleyeceğimize karar veremeyiz,
bir türlü, birinden, yeri gelir — hem de,
öyle olur ki, ondan çıkar ya da dostluk beklememiz
farksız hale gelir.

Çıkarlarımızı dostluğun dışına,
dostluklarımızı çıkarın dışına çekip atamayız,
bir türlü.

Çıkar uğruna dost olmasak bile,
çıkarlarımız sırıtır hep dostluklarımızın içinden.
16 Haziran

'Gurur'umuz öylesine küçüktür ki, zaman olur,
bizi seven birinin (hatta, belki bizim de
sevdiğimiz birinin), bizim için birşeyler yapıyor
olmasını bile çekemeyiz.

— Ötekilerden (ayıpmış gibi) saklamağa çalışırız.
9 Aralık

En çok da pohpohlanmaktan hoşlanırız —
manda gözlü bir saftorik bir zırvamıza
hayran olmayagörsün şişine şişine bir hâl oluruz!
15 Kasım

Ötekiler, sağından mı solundan mı geçeceğimize
son anda —çarpışmaktan kaçınma anında—
karar vereceğimiz, devingen ama anlamsız
cisimlerdir.

Ancak arada bir, aralarından biri, anlam taşıyan,
bizi anlayan, bizim de anlamağa çalıştığımız,
birşeyler anlatmayı denediğimiz bir kişi olur,
bizim için —'kendimiz' gibi bir kişi...

— Oysa, tıpatıp aynı bakış açısını o biri de
bize uygulanıştır, uygulamaktadır...
14 Haziran

Ötekilere göre ayarlarız kendimizi hep —
etkili olan, kendi kendimize düşündüğümüz,
yapmayı isteyeceğimiz değil, ötekilerin bizim
yapmamızı isteyecekleri konusunda — yine,
bizim düşündüklerimizdir: Şimdi, kimdir o zaman,
isteyen — biz mi, ötekiler mi?...
16 Mayıs

Özgürce ve özerkçe buluşamıyoruz ki zaten,
bir, eşit, tamamlanmışlık düzeyinde — hep,
bir yana kaykık oluyor ilişkilerimiz — biz de,
karşımızdakiyle özgürce karşılaşmak yerine,
onu hep kendi yanlılığımızın zaten gerektirdiği
yanımızla karşılıyoruz.

Şöyle, göğüs göğüse, tam, sakıntısız ve aldırmazca
karşılaşamıyoruz ki — —ama, bazen, pek ender...

Karşılaşıyoruz, bazen — pek ender.
6 Haziran

Ötekilere dürüst davranmağa çalıştığımızda bile,
birşey yapmağa çalışmakta olmak, gelir dikelir
dürüstlüğümüzün üstüne — akbaba gibi...

Dürüstlüğümüz bile, zaten, bir hoştur!
8 Ağıstos

Ötekilerden birinin kendi açısından yaptığı birşeyi,
ne denli onun açısından görmeğe çalışsak,
biz de söz konusuyuzdur diye, neredeyse istemeden,
kendi açımız girer araya, bakışımızı çevirir
— kendimize doğru...
25 Kasım

Sıkıntısını çektiğimiz şeylerin
sıkıntısını, ötekilere çektiririz.

Ötekilere çektirdiğimiz sıkıntılar,
kendi sıkıntılarımızdır.

Sıkıntılarımız, zaten,
ötekilerininkilerdir...
18 Temmuz

Zamanla ilgili çok aykırı, çelişik bir tutumumuz
vardır: Birşeyler yapmak için gereksediğimiz
uzun, yoğun zaman süreleri özleriz hep; oysa,
zaten sahip olduğumuz upuzun, bomboş zaman
sürelerini boşuna geçirir,
çar-çur ederiz.
8 Kasım

Zaman, bize verilmeyen, sahip olamadığımız olanak
olarak, düşmanımızdır bizim : bizim olabilseydi
en iyi dostumuz olabilecek; ama, bizim olmayan
olarak, olanaklarımıza en büyük engeli yaratan,
en büyük düşmanımız...

Zamandır en büyük düşmanımız —
biz istemeden yürüyüp giden; biz istediğimizde de,
bir türlü istediğimiz noktada durmayan
— zaman, bizi bırakıp gider, terkeder
— — zaman, bizi, öldürür...
10 Kasım

Tutamaklarımız, raslantısal düzgünlüklerdir
— ve geçicidirler...

— Nasıl ki kalıcılıklarımız, eğreti, raslantısal
tutamaklarımızdır — onlar da geçici...
21 Ekim

Tek bir anlamlı bütün —bir kişi— olarak, tek bir
yerde duramayız bir türlü — çeşitli parçalara
bölünmüş, bazen dağınık, bazen toparlanarak, ama hep
yeniden dağılarak, birkaç koldan ilerlemeğe çalışırız.

Tek bir yön tutturamamış olmanın acısını çekeriz hep,
ama, aslında, o 'tek' yön, olsaydı —bulunsa,
bulunabilseydi— sonumuz olurdu.
8 Temmuz

'Nesnellik' denen öte-beriye zaten hiç
ulaşamadığımız, ulaşamayacağımız gibi,
tutsağı olduğumuz (sözümona) 'öznellik' de,
kendi elimizde değildir zaten
— ancak 'nesnel' bir biçimde 'öznel'izdir!

Ve 'nesnelliğe' ulaşmamızın tek yolu da budur :
'öznelliğimiz'i nesnelleştiren, somutlaştıran
bir yol... (Örneğin, bizi ('öznel' olarak)
rahatsız eden bir metinde gerçekten bulunan
eksiklikleri, aykırılıkları, bozuklukları
('nesnel' olarak) çok iyi saptarız.)

İşte, tersi de doğru:
ancak 'öznel' bir biçimde 'nesnel'izdir!
25 Kasım

Öyle anlar olur ki, boşlukta hissederiz kendimizi
— oysa bir yanılgıdır bu: Çünkü, aslında, zaten,
sürekli boşluktayızdır da, ancak belirli anlarda
—arada bir— hissederiz bunu : olup-biten,
boşluğa 'düşmemiz' değil, boşluktalığımızı
duymamızdır; çünkü, duysak da duymasak da,
zaten, boşluktayızdır...

Boşluğa düşmeyiz, düşemeyiz hiç
— çünkü, boşluktayızdır zaten...
19 Ekim

Temelinden aykırı düştüğümüz bir çerçevedir,
içinde yaşadığımız — şu ya da bu 'bakımdan' değil
tam da biz; tam da bu çerçeve : temelden aykırı
iki şey zaten...

Bizim, bu çerçeve içinde "yaşıyor olmamız bile
bir önyargıdır belki" bile denebilir belki
— önyargıda bulunmadan!
2 Kasım

Biz — nasıl da aldatırız kendimizi:
tam da bir 'biz' aldatmacasıyla — sanki,
bilinçliymişiz, bilinçleniyormuşuz gibi;
'yüce' bir 'düşünsel derinlik' olarak anlaşılacak
— öyle anlaşılsın diye yazdığımız —çiziktirdiğimiz—
bir takım tümcelerle...

Biz —ve bilinç! : nerede!?—
25 Aralık

Hep daha fazlasını isteriz
elimizdekinden daha fazlasını;
elde edebileceklerimizden daha fazlasını
—hep, daha, daha, daha da fazlasını sonunda,
elimizde olanı da yitiririz
—elimizde olabilecek olanı da
elde edemez hale geliriz.
14 Eylül

Bir eksiklik, bir yapamamışlık yatar
biryerlerimizde —genellikle, en çok
önem verdiğimiz yerimizde—, ama,
çok önem vermeden yapabileceğimiz birşeyi alıp,
en çok önem verdiğimiz yerimize yerleştiririveririz.
18 Eylül

Ayaklarımız 'geri geri' bile gitmez
— hiç gitmez...
8 Kasım

Tartışırız: tartışma başlamadan önce,
tartışacağımız bellidir zaten — tartışılacak konu da
nasılsa bulunur : sonradan...
28 Ağustos

Hep gürültü ederiz
— sevindiğimizde de, üzüldüğümüzde de;
yüceldiğimizde de, alçaldığımızda da;
eğlenmek istediğimizde de, hüzünlendiğimizde de :
işte, hep, her susmamız gerektiğinde,
gürültü ederiz...
10 Ağustos

Açıkça bildiğimiz şeyleri kendimizden gizlemek için,
küçük, ayrıntılı bahaneler buluruz — bunu da,
açıkça biliriz...
8 Kasım

Her günümüz, bazı günlerimizin devamı,
bazı günlerimizin gelişmesi,
bazı günlerimizin duraksaması,
bazı günlerimizin de sonudur — oysa, her günümüz,
olanak (ve olasılık) olarak,
mutlak son günümüzdür zaten...

Günlerimiz, 'sayılı' bile değildir :
zaten sayılmış — ve bitmiştir.

Her günümüz
son günümüzdür.
25 Eylül

Yaşamın belirsizlikleri acı verir bize;
ama, bunları, yaşamın daha hâlâ belirlenebilecek
—hem de, bizim belirleyebileceğimiz— yanları
olarak görüp, bunlardan mutlu bile olabiliriz.
21 Ekim

Ne güzeldir etkilenmelerimiz
— ne acı, etkilenmelerimiz :
ne güzel, öyleyse, acılarımız...
4 Aralık

Dostluklarımız sürmez — sürdüremeyiz bir türlü
dostluklarımızı; en çok önem verdiğimiz yanlarımız
da olsalar.

Bir kopuş noktası gelir hep — bir nokta gelir,
bakarız, zaten değişmiş ilişki; öteki, ötekiler,
yabancıdan da beter olmuşlar bizim için...

Garip ya işte : bizim de, ötekilerin de,
ilişki nedenlerimiz öylece dururken; biz de,
ötekiler de, başka ilişkilere kapılıp gitmişizdir
— o şuna, bu ona kapılırken de,
belki kimse istemeden, ve kimse bilmeden,
çözülüp gitmiştir ilişki...
26 Aralık

Neredeler ki şimdi, bizim için bir zamanlar
yaşamsal önemi olan o ötekiler — nerelere
gittiler, nerelerde kaldılar : biz, arıyor,
soruyor muyuz onları — neyiz ki biz zaten?! — —
Anılar, ve anılar, ve anılar, ve
unutmalar, ve unutulmuşluklar...

Anılarımızı da unuturuz biz zaten —
anımsamalarımız, zaten, unutulmuşluklarımızdır :
anımsadıklarımız, zaten, çoktan, unuttuklarımız...
Ancak unuttuklarımızı anımsarız biz zaten
anılarımızı da, zaten, unuturuz;
çoktan, unutmuşuzdur.
9 Aralık

Unuttuklarımız : nereye giderler acaba,
neredediler? — Öyle, unutulmuşlardır diye,
toptan, hepten, çekip gitmiş midirler?

— Hayır, tabiî ki, izleri bizdedir, kalır bizde;
kalırlar bizde, hiçbir yere gitmezler, gitmiş
değillerdir:-

Unuttuklarımız, unutulmazlar zaten...
11 Aralık

En sonda olacağımız da (belki) bir ötekinin
belleğinde kalmış, çok belli, ama o —öteki—
kişinin artık gözünün önüne bile getiremediği
bir belli-belirsiz devinim tarzıdır — belki, sadece
bir jest, bir el hareketi, bir adım atış biçimi,
bir baş eğiş, bir dudak kıvrımı...

Kalabildiğimiz tek yer,
ötekilerin bellekleridir —
belleklerde kalırız — ötekilerininkilerde...
30 Ağustos

Kişi dünyası — kişilerin dünyaları —bizim
dünyamız— üzerine kapsayıcı, (sanki) tüketici
birşeyler yazmağa kalkışınca anlarız, bu
dünyanın ne denli kapsanamaz, tüketilemez; bu
dünyaların ne denli sonsuz olduğunu...
8 Aralık

Yaşadıklarımızı hep bağlantılı yaşarız zaten —de,
bağlantıları hep yaşadıktan sonra kurarız —
kurduktan sonra da yaşamıyoruzdur onları artık...
13 Mayıs

Acaba öldü mü bütün bülbüller?
Öldü mü acaba bütün bülbüller?
Bütün bülbüller öldü mü acaba?
9 Nisan

sonra

Uygarlık Üzerine Notlar

1.

Uygar kişi, kendisi ile bütün insanlar (insanlık) arasında bağ kurabilen insandır.

Uygar kişi, kendini gittikçe daha geniş insan bağlamları içinde görebilen, böyle bağlamlar içine koyabilen kişidir. İnsanlık ufku geniş olan, hep de genişleyen kişi...

Uygarlık bir çeşit bilinç olmalı eninde-sonunda (bir gelenek değil). Kişisel birşey, bireysel birşey değil: Uygar toplum yoktur; uygar kişiler vardır. Ama uygar olmaya (kişilerin uygarlaşmalarına) elverişli—liği daha az/daha çok—olan ve olmayan toplumlar vardır; toptan elverişsiz toplum yoktur, herhalde.

Kişi, her toplumda uygar olabilir — ya da olmayabilir.

Bolluk içinde olmak; ekonomik gelişmişlik, refah, uygarlık demek değildir hiç de.

Uygarlık doğal durumdan uzaklaşmaktır. Üst anlamda yabancılaşmak, soyutlanmaktır. (Bu yüzden de felsefe en üst uygarlaşma aracıdır.)

2.

Uygarlık, kişinin kendi gündelik yaşamını, daha geniş bir bütünün parçası; kendisinden başka insanları — giderek, bütün insanları; insanlığı — kapsayan bir çerçevenin içindeki bir olanaklı konum olarak görebilmesidir. (Taşralılık, *proven-çalisme*, uygarlığın tam karşıtıdır.)

Böylece, uygar kişi hem kendi yaşamma dışarıdan bakabilen, hem de kendi yaşam biçimi dışındaki yaşama olanaklarına içten, içeriden bakmağa çalışan insandır.

Gerçeklerin, olguların, olanaklı-olan yanını görebilen kişi... ('Ufku' bu yüzden 'geniş'.)

'Doğal durum'un uygarlığa nasıl ters olduğunu şurada görüyoruz: Her doğal olay, 'kendi içinde' ve 'kendi için'dir — kendi dışına ulaşabilmesi, yine, kendinden başlamasıyla ve kendi dışıyla olanaklıdır. Oysa uygar düşünce, kendinden de, kendi dışından da yola çıksa, kendi konumuna en sonda/en altta varır; ondan uzaklaşabilir de...

Hayvan "ben" demek isterken hep "o" der; oysa insan, "ben" der; ayrıca, "biz" de diyebilir — sonra, yine, "ben" der. Hayvan hep tekil şahısta kalır, geri dönüp kendine bakamaz; oysa insan, "ben" ile "ben" arasında gidip gelebildiği gibi, "biz" ile "ben" arasındaki yolu da yürür — yürüyebiliyorsa, uygardır.

3.

Uygar kişi, düzenli bir dünya özlemi olan insandır.

Ama, dünyanın kendi içinde, kendi başına bir düzeni olmadığını da bilir — bu yüzden, dünyayı düzenlemeğe çalışır.

Uygarlık, düzenliliktir.

Bu, hiç de, tertiplilik/temizlik demek değildir: Düzenliliğin bu yanları (sonuçları), endüstriyel teknolojinin sömürdüğü tutkulardandır : örneğin deterjan. Her sabah duş alıp, oturduğu tuvalet oturağını 'desenfekte' eden herkes uygar değildir — ve tersi...

Temiz-pak olmak, bir sınırdan sonra, düzenlilikten çıkıp, tekdüzeliğe geçer.

Oysa uygar kişi, dünyanın zenginliğinin de farkındadır — düzenleme tutkusu, dünyayı indirgemeğe değil, yüceltmeğe yöneliktir 'çokluk'taki 'birliğe' ulaşmağa çalışırken istediği, çokluğu "tek-bir" kılmak değil, bütün zenginliğini serimleyecek anlamlı bir bütün içinde düzenlemektir.

Örneğin, nesli tükenmeğe yüztutmuş bir canlıyı korumağa çalışan bir hayvanbilimci, uygardır — buna karşılık, dar, sınırlı 'üretim' birimlerinde yoğunlaşan, kendi amaçları için dünyanın bütünlüğünü kolaylıkla gözardı eden (atıklarını denize döken, örneğin) teknolojik/endüstriyel 'uygarlık', uygarlık-dışıdır.

4.

Uygar kişi dağınıklık içinde düzenli olabilen insandır. Kendini aşırı 'tertiplilik' içinde kurutmayan; ama, 'gelişigüzellik' içinde de boğulmayan insan.

Dengeli insandır uygar kişi — ama bu, 'normal,' 'uyumlu' demek değildir hiç de: Aşırı insandır aynı zamanda uygar kişi — nerede, ne zaman aşırı olması gerektiğini bilmekte dengelidir.

Uygarlık, aşırılıkları dengelemektir.

İnsanlığın genel (alışılmış) durumu, salt aşırılık ile salt den-

gelilik (durgunluk) arasında gidip gelir — bu yüzden gerçek uygarlık çok enderdir, çünkü dengeli aşırılık enderdir. (Uygar kişi, biteviye uygar olmayan insandır — yoksa çok can sıkıcı birşey olurdu uygarlık!)

Uygar kişi, uygar olmaya(da)bilen insandır; çünkü uygardır zaten — uygar olmak zorunda değildir.

Uygar kişi "ne ise o olan" insandır — tek derdi, ne olduğunu anlamaktır. Çünkü —daha önce de söyledik—, bilinçtir uygarlık eninde-sonunda.

Olduğu gibidir; ama ne olduğunu anlamış değildir daha — bu anlamayı bitireceği de yoktur; bunu da bilir.

Anlaması hiç bitmez uygar kişinin; anlamadıklarının da sonu gelmez — hep anlamayan insandır uygar kişi; çünkü şunu anlamıştır: anlaması biterse, uygarlığı da bitmiş demektir.

5.

Uygar kişi, boş durabilen insandır — zamanı olan varlıktır.

Her doğal varlık, aceledeedir, biteviye devinir. Tek durduğu durumlar, sindiği, korktuğu, yeniden devinmeğe başlamadan önceki gerekli sürenin geçmesini beklediği durumlardır, ya da dinlendiği, uyuduğu. Yalnızca insan dinelebilir; öylesine, yalın...

"Böyle, hiç kıpırdamadan, sonsuza dek durabilirim" diyebilir.

Uygarlık, en temelde, tembelliktir.

Ağustos Böceği ile Karınca arasındaki seçimde, uygar kişinin oyu hep birinciden yanadır. ("Kış" için hazırlık yapmak, o

anda yaşanmakta olan "Yaz"ın tadını kaçırmaktır — hem, Karınca da tıpkı Ağustos Böceği gibi tek bir yıl yaşar: öyleyse niye onca çaba?...)

İnsanlık son demlerini yaşarken (?), uygarlığın da en son sonucuna varıyor: Önümüzdeki yüzyıl(lar?) ekonomik tembellik çağ(lar)ı olacak herhalde — ama, tabiî, uygarlık çağ(lar)ı olacağı bu yüzden garanti edilmiş değil hiç de...

Uygar kişi, tembel insan olarak, direnen insandır: aylaklığında sebatlıdır.

Uygar kişi, dinelirken direnebilen insandır — durarak varabilen, kalarak ulaşan insan...

6.

Uygar kişi, kişisel ilişkilerinde sürekli çıkmaza giren insandır.

Kendine koyduğu — çoğunlukla enine-boyuna gözden geçirilmiş; aynı zamanda da sürekli yeniden gözden geçirdiği — ilkelere uyan bir davranışıyla, aynı ilkelerin farkında olduğunu sandığı, o ilkelere uyduğunu sandığı bir kişi ile olan ilişkisinde 'ters' bir duruma düşüverir.

Bu türden yanılgıların kaynağı, genellikle, uygar kişinin kendini içine yerleştirmeğe çalıştığı çerçeve ile, ilişkide bulunduğu kişilerin içinde bulundukları çerçevelerin aykırı olmasıdır. Aykırı düşen, yanılan, tabiî ki, uygar kişidir: Öteki kişi(ler) kendi ortam(lar)ındadır(lar), kendi ilkelerine uygunluk içindedir(ler); uygar kişinin ise belirgin, hazır bir ortamı yoktur, ilkelerini de, hep yeniden gözden geçirmek için, sürekli askıda tutar — bu yüzden hep yanılmak zorundadır; ters, aykırı düşmek zorundadır...

Bir aykırılığı da hemen yenileri izler: Kendi ortamlarına ters düşen uygar kişi karşısında, 'öbür' kişiler, kendi 'kesin' ilkelerine dayanarak, tavır alırlar.

7.

Uygar kişi uyumsuz insandır.

İçine girdiği her toplumsal çerçeve, garip gelir ona — bunun alışamamakla pek bir ilgisi yoktur çabuk alışır uygar kişi aslında; bu anlamda 'uyumlu'dur. Ama her seferinde, 'uyum' sağladıktan sonra bile —ya da en çok o zaman—, bu çerçeve — hatta o zaman daha da — garip gelir ona.

Küçücük şeylerde ortaya çıkıverir uyumsuzluğu. (Çok iyi bildiği bir yabancı dilde iki sesi biribirine karıştırıverir örneğin, ya da bir sözcüğün yazılışına bir harf ekleyiverir, bir harf çıkarıverir...)

Alışılmışa alışamayan insandır temelde uygar kişi — içinde bulunduğu toplumsal çerçeveye alışır alışmasına, ama alışmaya alışamaz bir türlü. Garipser durur...

8.

Uygar kişi rahatsız insandır sürekli huzur bulmağa çalışır, ama bulamaz — bir noktada dursa, huzura ulaşır gibi olsa, o noktada oluşan konumu onu başka bir noktaya götürür; yani, yine, huzursuzluğa...

Uygarlığın duru-durağı yoktur.

Bu yüzden, temelde, yorgun insandır uygar kişi: Çabasının noktalararası geçişlerinde, bezginlik çullanır üstüne. Böylece,

ulaşır gibi olduğu huzurdan uzaklaşmak için, bezginliği altetmek zorunda kalır. Rahat bir bezginlik ile huzursuz bir umut arasındaki yoldur yürüdüğü.

Böylece de, kuşkulu insandır uygar kişi : bir türlü emin olamaz — olsa, duyduğu güvenden kuşkulanır; yine, huzursuzluğa gider... İlkesi, "şüphelenmiyorum, demek ki yanılıyorum"dur. (Onun 'diamonion'u Sokrates'inkinin yaptığının tam tersini yapar : sahibini, o doğruyu bulduğunu sanınca tırmalar.)

9.

Uygar kişi, hep, kendi ördüğü ağlara yakalanan insandır; ancak da yakalandığını farkettiği anlarda uygardır. Çok uzun sürmez ama bu bilinç —dolayısıyla da uygarlık— anları: yeni bir ağ, yeni bir yakalanış...

Çok ender çaba anlarıdır uygarlık anları — uygar kişinin gücünü toplayarak ağı üzerinden attığı anlar. Kısa utku anları.

Sonra, yorgunluk, bitkinlik, bıkkınlık, kendini bırakış...

Olanca gücünü harcamış insandır uygar kişi; çoğu zaman küçük, yapması kolay birşey için. Ama asıl güç olan, o küçücük şeyi o koşullarda yapabilmektir — güç isteyen budur. (En güç şey de bilinçtir.)

Güçlü insandır uygar kişi böylece; bu yüzden de yorgun...

Garip, ikili bir anlamı vardır gücün uygar kişi için: Güç, onun en çok elde etmeğe çalıştığı şeydir; çünkü ancak onu harcayarak (bazen, çar-çur ederek) o ender bilinç anlarına ulaşabileceğini bilir. Gücü, sanki, hemen elinden çıkarmak, ondan kurtulmak için elde etmek ister — sanki, yorulmak için güçlü olmayı is-

ter...

Ölümü de bu çerçevede düşünmeğe çalışır: En zor işini başardıktan sonra üzerine çökecek en büyük yorgunluk; en büyük dinlenme... Uygar kişi için huzur anıdır ölüm.

Bu yüzden, XX. Yüzyıl insanlık ideali, uygar kişi idealinin tam tersidir: En az yorulan, en az acı çeken insan... Hep güç biriktiren, hiç harcamayan insan... Cimri insan... Kendi dışına çıkmak istemeyen insan... Sonunda da, tükenmenin ödlek ölümü: Gücün, birikerek, yoğunlaşarak, bir parlak anda, cömertçe çağlaması değil; yavaş yavaş, damla damla, sıza sıza, ürkek ürkek, eriyip, yitip gitmesi.

XX. Yüzyıl, üst anlamda, "karanlık çağ"dır.

10.

Uygar kişi acı çeken insandır. Ama 'üzüntü' değildir bu; bir "vah vah" değil. Dünyanın temelden bozuk olduğu duygusu gelir uygar kişiye zaman zaman — o zaman acı çeker. Üzüntüden çok da kızgınlıktır duyduğu.

Ama, yine zaman zaman, birden, hiç beklemediği bir anda, dünyanın temelden yerliyerinde, düzenli, tam olduğu duygusunu duyar; o zaman da, tam tersine, mutlu olur; içten, derinden... Mükemmel'in ne olduğunu anlar o zaman.

Böylece, çelişmelerle dolu insandır uygar kişi.

(Pek öyle 'tutarlı' olmağa da çalışmaz — tam tutarlılık, kuruluk gibi gelir ona. "Yıldızdan yıldıza bir tutam mantık" yeter ona.)

11.

Uygar kişi saygılı insandır.

Ama saygının çok özel bir anlamı vardır onun için: Saygı, büyüklüğü anlamaktır onun için. Uygar-olmayan insan ise, tam tersine, bu anlamda, saygısızdır büyüklük karşısında. Bu bakımdan uygar kişi, 'çağdaş' insandan (ki çağdaş insan özellikle saygısız insandır; hiçbir saygı nesnesi tanımaz, bilmez, anlamaz) çok, 'yabanıl' insana yakındır; onun büyüklük —ama anlamadığı; anlamağa, bir anlam vermeğe çalıştığı büyüklük— karşısında duyduğu korku, uygar insanın saygısına daha yakmdır. 'Çağdaş' insan ise, hem 'kaygısız' ('korku'suz, 'endişe'siz, yani gelişigüzel), hem de saygısızdır ne anlamadıklarına aldırır, ne de anladıklarına — tek-düze bir anlam-yoksunluğu üzre ömür tüketip durur.

Ya da, ters taraftan, anlamanın büyüklüğü karşısmda duyulan duygudur uygar kişinin saygısı — anlamın büyüklüğü karşısında...

Böylece de, yalnızca kişilere saygı duyar uygar kişi; bir kişinin gerçek bir yanını gerçekten anlayınca, saygı duyar. Her bir insanın saygıdeğer olabileceği yollu kanısı, bütün insanları kapsayan düşünme biçimi, buradan kaynaklanır: Bilir ki, bilseydi, her bir insanda saygı duyacak bir yan bulabilirdi — anlayabilseydi...

Ama tabiî, bildiklerinin çoğunluğu, saygı duymasına engeldir.

12.

Uygar kişi, kendine şaşabilen insandır; kendi kendine, kendi için, "nasıl oluyor da...?" diye sorabilen insan... Garip gelir kendine.

Oysa uygar-olmayan insan, çok 'doğal/normal' gelir kendine; şaşsa, şaşsa, dünyaya, kendi dışındaki şeylere (o da pek ender) şaşar — kendisi, 'yerliyerinde'dir...

13.

Uygar kişi eninde-sonunda felsefeye varır, başvurur — ya da 'bilinçli' olarak felsefeyle 'uğraş'masa bile, yaptıklarının temelinde, belirli bir anlamda 'felsefe' durur zaten. (Bu, uygar kişilerin verdikleri ürünlerde her zaman dolaysızca belli olmaz; nasıl ki, felsefe adı altında yapılan birçok işin, dolaylanınca, felsefe olmadığı çıkar ortaya.)

Çünkü felsefe, en temelde, hayretten başlar, hayranlığa ulaşır. Uygar kişi ise, en üst anlamda hayret edebilen, en üst anlamda hayran olabilen insandır.

Çünkü, felsefe, gariplikler görmektir. Uygar kişi ise, başka insanlara açık gelen, 'normal' gelen şeyleri garipseyen insandır; herkesin dümdüz ovalar gördüğü yerlerde, o, kayalık tepeler görür. — Ve tabiî, 'gerçekte' bal gibi ovadır oralar 'işin aslında'; uygar kişinin (felsefenin) gördüğü, üst anlamda yanlıştır. Uygar kişi, olmayanı gören insandır. (Felsefe de, yalnızca olanı görmek olsaydı, felsefe değil, sosyoloji olurdu — ya da topografi!)

Çünkü felsefe, olamayanı gören, olmayanın olmasını buyuran bilgidir. 'Nesnel' hiç değildir, ama "ben böyle istiyorum" demekle, yine, hiç 'öznel' de değildir: Çünkü burada 'isteyen', şu belirli 'öz-ne' değil, insanın özüdür. İnsanın özü, olmamışlardan oluşur; olanaklardan — felsefenin 'istediği' de, olanakların gerçekleşmesidir. Böylece, felsefenin olmayanı istemesi, temelde, gerçekliği istemesidir. (En üst düzeyine ulaşabilen idealizm, en üst realizm ile çakışır.)

Uygar kişiyi kendi yakın çevresine 'yabancı' kılan, ama, aynı zamanda, olanaklı en geniş insan topluluğunun gerçekliğine katan da budur : en geniş anlamda 'felsefe'...

Ama bu 'geniş' anlam, felsefe akademisyenliğini, felsefecilerin üniversitelerde yaptıklarını dışarıda bırakır — onların diliyle söylersek, "kaplam" bakımından değil, "içlem" bakımından 'geniş'tir bu anlam.

14.

Geçici insandır uygar kişi.

Hem yaşadığı, hem de aktardığı ("yazdığı-çizdiği") şeyler, anlık, uçucu, kendi bağlamı içinde ayrıntıya varan önemsizlikte şeylerdir. Ama daha geniş bir bağlamda yer aldıklarında, özellikle de, içlerinde taşıdıkları anlamı alabilecek birisini bulduklarında, anlamları genişler sanki — yayılırlar, dolarlar, zenginleşirler.

Anlam yoğunlaştırıcısıdır öyleyse uygar kişi.

Uygarlık, herhalde, yaratmaktır, en temelde.

Böylece de kalıcı insandır uygar kişi — çünkü yaratmak, geçip giden anlamı kalıcı kılmaktır.

15.

Uygar kişi, uluslararası havaalanlarının 'transit salonları'nda huzur duyan insandır.

Notlar

(*Notlar*'ın bölüm sayılarına göre düzenlenmiştir.)

1.

Burada Hemingway'in *For Whom the Bell Tolls*'da John Donne' dan alıntıladığı söz düşünülüyor: "No man is an *Iland,* intire of it selfe; every man is a peece of the *Continent,* a part of the *maine...* any mans *death* diminishes *me,* because I am involved in *Mankinde...*"

2.

Kant'ta şu düşünce bulunur: "Gerçek-olanın içerdiği, salt olanaklı-olandan daha fazla değildir."
Heidegger sık sık "ufuk" kavramına başvurur.
"Doğal durum" kavramı Hobbes'dan bu yana sık sık ele alınmıştır.
Camus: "Başkaldırıyorum, demek ki varız."
Lacan, "Ayna Dönemi"nde (Köhler'i de anarak), insanın aynada kendi görüntüsünü görerek kendisi olarak tanıyabilen tek canlı ol-duğunu vurgular.

3.

Bradley, *Appearance and Reality* 'de "tek-bir" ile "çokluk" arasında bir yol bulmağa çalışır.

4.

"Ne ise o olmak" düşüncesi, Schopenhauer'de, Nietzsche'de ve Heidegger'de bulunur.
"Anlamanın bitmemesi" Popper'ın kendi yaşamını anlattığı kitabın da adında yansır: *Unended Quest.*

5.

Joseph Pieper, *Leisure the Basis of Culture.*
Russell "Aylaklığa Övgü" düzer ama, yüz küsur kitap yazmaktan da geri durmaz...

6.

Söz konusu "tavır" karşısında, kimi uygar kişi "onları yine de bağışlamak gerek" (Kuçuradi) der; kimisi de, kendine, "niye bu kadar yumuşaksın ki" (Nietzsche) diye sorar.

7

"Crystal" ile "chrystal" gibi...

8.

Sokrates, "daimonion'um beni tırmalamadığına göre, yanlış bir iş yapmıyorum" diye akılyürütürdü.

9.

"Dilin ağına dolaşma" Wittgenstein'ın bir düşüncesidir.
Burada Nietzsche'nin "üstesinden gelme" kavramı rol oynuyor.
Bilge Karasu'nun *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*'nın sonunda, İoakim, "Yoruldum artık, Yoruldum. Tanrı canımı almayacak mı daha?" diye düşünür. Bkz. ayrıca Sokrates'in ve Wittgenstein'ın ölürken söyledikleri: "Unutma Kriton — Asklepion'a bir horoz borcumuz var." — "Söyle onlara, harika bir yaşamdı yaşadığım."
XX. yüzyıl için iyi bir niteleme Eliot'tan (?): "not a bang but a whimper": "patlama değil, inilti")...

10.

Hamlet : "...to oppose* a sea of troubles..."
Wittgenstein "sonsuza dek böyle" duygusunu anlatır: "Şimdi hiçbir şey dokunamaz, zarar veremez bana; tam güvendeyim." Bkz. *Zerdüşt*'un düşündeki yusyuvarlak, pırıl pırıl, kütür kütür, altın elma.
"Yıldızdan yıldıza bir tutam mantık" sözü de *Zerdüşt*'te geçer.

* "to take arms against" (düzelti Ö.M.)

11.

"Yabanıl insan" için bkz. Lévi-Strauss.
Kant "yücelme duygusu" ile "saygı" arasında bağlantı kurar.
Wittgenstein Russell'da "loss of problems" (sorun yitimi) dediği bir durum teşhis eder: dümdüz bir dünya...
Kant'ın, "başının üstündeki yıldızlı gökyüzü ile kendi içindeki ahlak yasası"na duyduğu "gittikçe artan hayranlık" düşünülüyor. Ramsey ikincisine yakın bir seçim yaparken, Russell salt birinciye saygı (?) — "ilgi"!— duyduğunu söyler: İnsanlar Russell için "orantıya göre" ta-

sarımlanırlar — örneğin, bir yıldızın kütlesiyle karşılaştırmalı olarak, Immanuel Kant'ın 157 cm.lik, 57 Kg.lık cüssesi... — Russell, XX. Yüzyılın saygısız insanının baş-sözcüsüdür.

Wittgenstein "bazı insanlarda insanı göremediği"nden söz eder.

13.

"Hayret" Sokrates'in (Platon'un?); "hayranlık" da Kant'ın kavramlarıdır.
Bloch "henüz olmayan"ın felsefesini yapar.
"Ben böyle istiyorum" deme düşüncesi *Zerdüşt*'te bulunur.
Felsefenin burada düşünülen anlamına göre, örneğin Leonardo'nun "uçma makinası" planları felsefedir; oysa Russell'ın "zihin" ile "madde" "çözümleme"leri, felsefe değildir.

14.

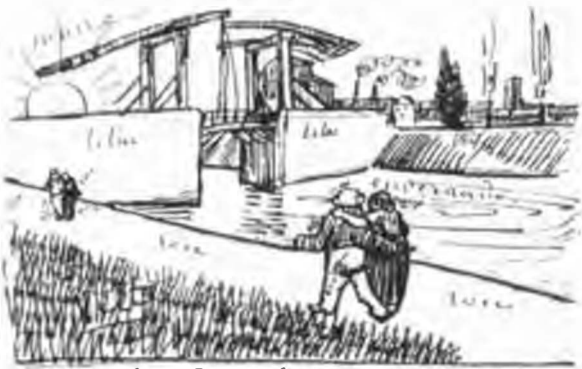
Derrida'nın, Nietzsche'nin not defterinde bulunan "şemsiyemi unuttum" tümcesinden sayfalarla anlam çıkarması düşünülüyor.
"Yoğunluk" için, yazarların başka yazarlardan aktardıkları 'baş-söz'lerin anlam derinliği düşünülebilir.

yer, yön, yol.

Yoldaşım'a...

... çünkü insan kendi *yoluna*
saptırılamazcasına düşmemiş,
kendi dürüst *görüşünü*
trajik gururla yüklenmemişse,
'hakikat' tadını yitirir,
yaşam acılaşır.

Nietzsche
KGW VIII 5 67
(N VII 3, Yaz 1886 - Güz 1887)

Mon cher Bernard, ayant promis à Ocrieux je veux commencer parler dans ces lettres du pays me paraît aussi beau que le Japon pour la limpidité de l'atmosphère et les effets de couleur que des vous font des taches pures bien franches et d'un riche bleu dans les paysages comme nous le voyons dans les crépons. Des couchers de soleil orange pâle passant par des bleus tendres. Des soleils jaunes splendides. Cependant je n'ai encore guère vu le pays dans sa splendeur habituelle de lumière. Le costume des femmes est joli et le dimanche surtout on voit sur le boulevard des arrangements de couleurs très crus et bien tranchés. Et cela aussi sans doute s'égayera encore en été

Problem: YOL'u arayan kişi, *ne* olduğunu bilmiyor...

16 Mart 1972

tabiî bir yol da sürekli *bunaltı* içre yaşamayı öğrenmek — ama bu bir rahatlama yolu olurdu gene de — bir kabullenme yolu, bir 'Evet'...

10/11 Ekim 1981

... *Neyse* — varsın sen; ve ben, elbet bulacağım bir yol — varsa eğer bir yol — ya da *benim* varsa, bir yol bulma yeteneğim — yetersem buna...

15 Ekim 1981

I.
ÇIKIŞ

Yol, kendine bir yer bulamamış
kişinin özlemidir.

Kendi yerini yerleşiklikte
bulamayan kişi,
onu yolculukta arar.

Nasıl, bir yer, bir yolun başı ya da sonu;
bir yol da, bir yerden önceki ya da sonraki
bir durumsa — kişinin durumu da,
hep, öyle, ya da, böyledir...

Yerini yitiren kişi,
yola çıkmak zorundadır.

Yola çıkan kişi, yeni bir yer arıyordur
— ama yola hep bir (eski) yerden
çıkıldığını da unutmaz : her varılan yerin de
(yeniden) bir yola çıkış yeri olabileceğini...

Yabancılığını kalıcı kılmak isteyen kişinin,
yerleşikliğinden rahatsız olması gerekir;
ve tersi : yerleşikliğinden rahatsızlık duyan
kişinin, kalıcı bir yabancılık bulması...

Yerleşiklik, herbir yandan bağlandığımız,
hepsi de gergin zincirlerin verdiği bir
dinginliktir ancak — yani, bir sıkı
kölelik...

Ama, "mutlak kölelik" dışında, her kölelik,
köleye devinimde bulunduğu izlenimini verecek
kadar gevşek tutar onun zincirlerini
— gerginlik, zincirden zincir olarak
uzaklaşma çabasıyla belirir;
böylece de kişi, çok etken olduğu,
sürekli etkinlikte bulunduğunu sandığı
bir edilgenlik, bir sürüklenme içinde
yuvarlanıp — gitmez...

Yerleşiklikten rahatsız olan kişinin
gezginlikte aradığı, aslında,
yerleşebileceği bir yerdir: Düzenini
bozarak gezginliğe çıkan kişi, kendi
düzeninin peşine düşmüştür.

Gezginlik de, öte yandan, hiçbir bağlantı
taşımaksızın, salt gezmek için gezmek haline
gelebilir rahatlıkla, kolayca
— bu kez de tam bir boşluk...

Zincirlerin —gergin ya da gevşek—
tam yokluğu da,
boşluğa köle olmaktır.

Köleliğe tek çare, herhalde,
zincirlerini koparmak ve zincirsiz kalmak
değil,
kendi zincirlerini kendisi yapmış,
kendisi kendi ayaklarına takmış, bağlamış
olmaktır — özgürlük de budur... (Hani,
"kendi kendisinin efendisi olmak"tan
söz edilir ya...)

Düşüncenin devinimi, düşünen kişinin devinmesidir
ancak — onunla gerçekleşebilir ancak:
Yerleşik kişinin düşünceleri de durağan olur.

Çünkü, içinde yeniye yer bırakmayan
bir 'düzenliliği' yaşayan kişi, aslında,
üst anlamda bir düzensizlik yaşıyordur
— içinde yeniye yer tanımayan bir 'düzen',
eskinin düzensiz karışımlarından başka bir
yere ulaşamaz.

Her an ayrıyı, aykırıyı, yeniyi yaşayan kişi,
düzenli bir yaşam yaşıyordur.

İnsanlar ne sanıyorlar ki 'düzen'i
— kendi dar, çarpık açılarından bakarak
sabah-akşam, gidiş-gelişlerini 'düzenleyen'
bir 'seyrüsefer nizamnamesi' mi?! — Oysa,
asıl düzen, düzensizlikten çıkarak
düzene ulaşmağa çabalayan bir düzenleme
uğraşısında bulunabilir ancak.

'Verilmiş', 'varolan' düzen,
yoz bir düzensizlik biçimidir.

Düzenlilik gereksinmesinden
—yani, düzensizlikten— çıkmayan
'düzen', beş para etmez, düzen olarak...

Kişi, yoldaş diye,
ancak kendi ulaşabildiği yerlere varabilecek,
daha ileriye yürüyemeyecek kişiler seçiyorsa,
kendisi de duruyor demektir... (Oysa:
...daß andere sie aufnehmen
und fortsetzen ... mögen ... kommen
und weiterfliegen ...
und es besser machen ...")

Bir yerde ('bir süre için' diyerek)
dinelen kişi için en büyük tehlike,
o yere yakınlık duyması; o yeri,
bütün yollarının sonu,
bütün yönlerinin ereği sayması;
yerleşebileceği bir yer saymasıdır
— en büyük tehlike, huzurlu yerdir:-
Mezardır orası...

Her bir yorgun yolcunun dineldiği yer,
dinlenmiş bir yolcunun yola çıktığı yerdir.

Kendine yeni bir yol arayan kişi, önce,
kendinden önce yürünmüş yollara bir bakar
— kendi yürümek isteyebileceği yola benzer
bir yol bulmak için; çoğunlukla da bulur —
ama, acaba, o bulduğu yol(lar),
tam da *bulduğu* yol(lar) olarak,
kendi *aradığı* yola aykırı değil mi? —
Yeni bir yol aramıyor muydu, arayan kişi
— ne işi var öyleyse, eski (yürünmüş)
yollarda?!

Belirli bir yol arayan kişi için en büyük
tehlike, o yolu bir yerde durarak, 'bakarak'
arayabileceğini (hatta, bulabileceğini)
sanmasıdır — çünkü, yollar bulunmaz:
yürünür; yerlerde ise, olsa olsa, durulur
— onlar, bulunur; artık, yürünmez...

Yola çıkacak kişinin aşması gereken
ilk ve en önemli engel,
kendi yerleşikliğidir
kendi yeri
— kendisidir...

Kişi niçin yola çıkar ki?
— Yürümek istediği için...
Bunun da, tutturduğu yolla
hiçbir ilgisi olmayabilir
— çoğunlukla da, yoktur...

Ancak bir yeri terketmesi gerektiğini
anlayan kişi, bir yola çıkabilir
— ve tersi : ancak bir yola çıkması gerektiğini
anlayan kişi, bir yeri terkedebilir.

Bir yeri terketmesi gerektiğini anlayan kişi,
daha çıkacağı yol konusunda hiçbirşey bilmese bile,
yola çıkmasının gerekliliğini biliyordur
— zaten, onu o yeri terketmesi gerektiği
konusunda ikna eden de, o çıkması gereken
yeni yoldur.

Kendine yeni bir yol arayan kişinin yönünü,
eski yerinin koşulları ile kendi güdüleri, eğilimleri
yönelimleri, elbirliğiyle hazırlarlar.

Bir yola çıkan kişi,
bir yerden bıkandır;
bir yerde konaklayan ise,
bir yolda yorulan — bu
iki konum böylesine farklı...

Yerleştiği yerde kendini yersiz hisseden kişi,
çevresine bakınırken,
yola çıkabileceği bir yön arıyordur
— yerleşiklik, eninde sonunda,
bir yola çıkaran bir yer;
bir yöne yönelen bir yol
olup çıkar.

Yerinin, 'söz konusu' bile olamayacağına
gerçekten, temelden 'ikna' olmayan kişi,
yola çıkamaz — çıksa bile, hep,
eski yerinde kalacak olan aklı,
yolu yürürken adımlarını dolaştıracaktır.

Salt arayan kişi, ne yönü, ne yolu, ne yeri
bulabilir: Ancak bir yerden ayrılabilendir,
yolu bulabilen — ne aradığını 'bilen' değil,
nereden ayrılacağına karar verebilen...

Sahici yerini bilmeyen kişi için,
yön de yoktur, yol da —meğer ki,
kendi yersizliğinden bir yön ve bir yol
çıkara, edine...

Yol, belirli bir yerden kalkar,
belirli başka bir yere varır
— ama yolun yönü hiçbir zaman
bu iki yer (iki 'nokta') arasındaki
düz çizgi (bir 'doğru') değildir:-
Yol, dolaşır...

Bir yerden bıkıp, yeni bir yola çıkan kişi,
çıktığı yolun hiç de yepyeni bir yol
olmayabileceğini; daha önce zaten yürünmüş
bir yol olabileceğini de hesaba katmak
zorundadır: Mutlak yeni yol yoktur:
Ama, yola çıkacak kişi açısından, yeni yol
— çoktur...

Kişi, başından beri, tutturduğu her yolla,
daha ileride tutabileceği yolların
kaldırım taşlarını, ve, giderek, haritasını,
yontar, çizer, belirler...

Her bir yola çıkış,
çıkılacak yeni yolların
sorumluluğunu da getirir.

— Tabiî, ters taraftan da, çıkılabilecek
her yol, daha önce çıkılmış ve yürünmüş
yolların belirlemelerini ve olanaklarını
taşır — gerçekler...

Dünyasını kendi çevresinde kendisi kurmuş,
kendine varan her yolun sonuna yalnızca
kendisinde bulunan bir yer koymuş bir kişi
— kendi yerinden dışarıya çıkan yolu
nasıl bulsun ki?...

Nereye giderse gitsin,
hangi yerden hangi yola çıkarsa çıksın,
kendine egemen olabilen kişi
("bir kral gibi")
terkedeceği yerden yola çıkacağı zamanı da,
çıkacağı yeni yolun yönünü de,
kendisi belirleyebilen kişidir.

Yeri yalnız kendi yeri,
yolu yalnız kendi yolu
olan kişi, ne yerinde ne yolunda,
başka kişilere rastlamayacaktır.
— rastladıkları da, hep, onun
ne yerini ne yolunu anlayanlar
olacaktır.

Bir yeri terkederek bir yola çıkmanın gereği,
kökten bir kararlılıktır — yerde de yolda da
ne olursa olsun, yılmama; hep, sürekli,
ilerleme kararlılığı...

Yerleşik olmaya dayanamayan kişinin yolu,
hiçbir yere varmayacak bir yol olacaktır.

Bir yere ulaşmak isteyen kişinin
tutabileceği tek yol,
hep yolcu olma yoludur.

Bir yerde durmak ile bir yola çıkmak
hep karşıt işlerdir: Her yer, bir yola
çıkmak bakımından bir *inertia* taşır
— kolay kolay çıkamaz yola, bir yerde
yerleşmiş kişi; öte yandan da, her yol,
bir yere yerleşmek bakımından bir *momentum*'a
sahiptir — bu kez de durması, yerleşmesi
kolay değildir, yola çıkmış, yürüyen kişinin
— temelde de aynı şeydir belki
bu *inertia* ile bu *momentum*...

Hangi yöne yönelirsen yönel,
yolunun ulaşacağı bir yer vardır
— ve, hangi yere varırsan var,
çıkabileceğin yeni bir yol,
yönelebileceğin yeni bir yön...

Yeni bir yola çıkmak isteyen kişi,
eski yerini zorlar
— ta ki, o yer yerle bir ola;
ve yol, yeniden, açıla...

Ancak kendi (eski) yerini yerinden eden,
(yeni) bir yola çıkabilir.

Bizi ileriye götüren,
bizi yukarıya çekendir.

Garip, ama doğru:
Kişiyi *kendi* yönünde yürütmek isteyen biri,
onun *kendi* yolunu aramaya çıkmasını,
kendi yönüne yönelmesini sağlayabiliyor.
— Bu da, '*kendi*' sözcüğünün dilsel
kaypaklığı değil,
yalnızca...

Bir yeri, gerçekten ve toptan terketmeyen,
yeni bir yola çıkamaz. (Tanrı Lût'a
boşuna dememişti ya, "Geriye bakmayacaksın
diye...)

Yerlerimiz, hep,
yeni yollarımızın başları;
yollarımız da, hep,
yeni yerlerimizin sonları ola...

II.
GİDİŞ

Bir yol,
bir yerden çıkarak,
bir yönde gidebilmekse;
bir yer,
bir yöne doğru oluşabilecek
bir yolun başıysa
— ve sonunda varılacak yer,
o yolun sonuysa —;
bir yön de, bir yer ile katedilen bir yol
arasındaki bir devinmeyse;
yerinden kalkarak
bir yöne doğru
bir yola çıkıp giden
—yerinden çıkarak bir yöne doğru yol alan—
kişi, yürüyordur...

Bir yeni yolun başında duran kişi,
henüz hiçbir şey bilmiyordur: Ufku,
birkaç adım ötedeki ilk dönemece kadar,
ilk yol-ayırımma kadar uzanır ancak
— ama birşeyden emlndir:
Yürüyeceğinden...

Bir yola çıkan kişinin varacağı, varabileceği
yerleri önceden kestirmeğe, düşünmeğe,
düşlemeğe çalışmaması gerekir
— varacağı yerleri belirleyen,
kendi adımları olacaktır.

Bir yerden çıkıp bir yola düşen kişinin
adımlarını yöneten, kendi iç devinim ilkeleridir
— o yeri bırakan da odur,
o yola çıkan da, o...

Bir yerde duran, dinelen kişi ile,
bir yola çıkan, yürüyen kişi arasındaki fark,
devinimdir — birinde olmayan, ötekinin de
onsuz olamayacağı, devinim...

Yola çıkan kişi, yola çıkabilmesini,
bir önceki yerinde kendisini yola iten
etkenlere borçludur — demeli mi?!
— Yoksa, yola çıkan kişi, hangi gereksinmeden,
o (bir önceki) yerde dinelmişse, aynı
gereksinmeden çıkarak (yeni) yola koyulmuştur
— mu demeli?...

"Keşke bu yola çıkmasaydım" diyen kişi,
eski yerini özlüyordur — ya da,
ulaştığı (ulaşabileceği) yeni yer(ler)den
korkuyordur.

Nereye —ne yere— gittiğini, gideceğini,
gitmek istediğini bilmeyen kişi için,
her yol aldatıcıdır.

Sürekli yolda olması gereken kişi
— yeri yol olan kişi —, bir yere yerleşme
isteğini her duyduğunda,
kendini aldatıyordur.

Bir yola çıkan kişi, 'kendisi'ni yanında
taşımaz, bir çanta taşır gibi — 'kendisi',
hep, yanında değil, önündedir; yolun yöneldiği
ama henüz ulaşamadığı bir yerde...

Yola çıkacak kişi, yanında götüreceklerine
çok dikkat etmeli:
'Bagaj', yeri gelir, yük olur!

Nasıl da yorulur, bazen,
yola çıkan kişi
— nasıl da bezer...

Kişinin, tutmağa çalıştığı yol üzerinde her
vardığı yer, tutturmak istediği yolu çeliyorsa
— her tutturduğu yol, ulaştığı yerler
bakımından bir aykırılık; her vardığı yer de,
tuttuğu yol bakımından bir çarpıklık oluyorsa —
yerini de yolunu da terkedip,
yeni yerlere ulaşacak yeni yollar
araması gerekmez mi?

Bir yola çıkan kişinin temel çelişkisi,
yola koyulduğu belirli yerden sonra yürüyeceği
yolu; o yolda başına nelerin geleceğini,
kendisinin belirleyememesidir — oysa,
tam bir ayrılma, yerleşikliği tam terketme
olabilmesi için, yolu yürümenin kendisinin de
yolu yürüyence belirlenebilmesi gerekirdi.
— Bu da, kişinin, hele, yola çıkmış kişinin,
ne denli havada olduğunu gösteriyor...

Belirli bir yön tutturup yeni bir yola çıkan
kişi, yolun karşısına çıkaracağı her yeni,
tanımadık engeli, bir deneyim edinme vesilesi
saymalıdır — çünkü yolun, yürüyen kişinin
karşısına çıkarabileceği, çıkaracağı yenilikler,
eski deneyiminin başedemeyeceği şeylerdir.

Bir yol, bir yönde yürünmekle varolur.

Her yolun bir yönü vardır; ama,
en başından çizilmiş, belirlenmiş bir yön
olmasaydı, yol hiç olmazdı.

Yönü belirsiz bir yolda yürüyen kişi,
yeri gelir, yürümeyi bile unutur —
yürümek bile, belirsiz hale gelir...

Yeni bir yola çıkan kişi,
yolun nasıl bir olanak olduğunu anlar
— ama, ancak, yola çıktıktan sonra...

Yola çıkan kişi, yolun gerektirdiklerini
sonuna dek kabullenmek zorundadır.

Bir yeri toptan terkedip yeni bir yola çıkan
kişi, terkettiği yerdeki herşeyi —herkesi—
mutlak bir biçimde terketmiş; çıktığı yolda
rastlayacağı herşeyi —herkesi— de,
mutlak bir biçimde kabullenmiş olmalıdır
— sağlam yürümenin ilk koşuludur bu.

Yola bir kez çıkmış kişi, dursa bile,
artık, hep, yolda kalacaktır.

Yön de yoldur, yer de...

'Durum' yoktur artık;
yön vardır — ve yürümek:
'Durum' yerine 'Yürüm'...

Yola çıkan kişi, nereye ulaşabileceğini,
ancak yürüyüp, yolu aşıp, vararak bilebilir
— yol, yürünmeden, bilinmez...

Kendi yönünü bulamayan kişi için,
'yol' yoktur — bir sürüklenmedir.
bütün 'yürüme'si...

Kendi yolunu bulamayan,
bütün yolları boşuna yürür.

Aslında yeri-yurdu olmaması gereken kişi,
bir yerde yerleşmişse, bir yurtta konaklamışsa,
hep yanlış bir yer, hep yanlış bir yurt
olacaktır bu.

Dengenin kurulabileceği tek yer, devinmenin,
bir amaçlanan yere doğru olmasını, ve,
bir yerde dinelmenin de, yeni bir devinmeye
doğru olmasını gerektiren bir yer olurdu:
Her yerin bir yola doğru; her yolun bir yere doğru
olmasını sağlayabilecek, olanaklı kılacak bir şey
— bir yön...

Yerinden huzursuz olan kişi, yola düşer
— yeni bir yer bulmak için olmasa bile,
biraz yürümek, yol almak için...

Senin için yazıp çizdiklerimin anlamı,
şunu öğrenmen olsun:
İnsanın huzur bilmez
bir gezginden başka birşey olmadığı.
Erek karanlıktadır; onu tanımamıştır.
Olsun varsın, önemli olan:
Yolu bilir!

Anna Grosser-Rilke
Nie Verwehte Klaenge
(1937) 1942, S. 264

Yenilenmeğe yönelmiş her yaşam biçimi,
ağır bir küf kokusunu da yanında, birlikte
getirir: Ama unutmamalı ki, küf, aslında,
yepyeni yaşam birimlerinden oluşur
— çürüyenin üstünde serpilen
taptaze canlılardan...

Yaşam bir yoldur temelde, doğru; ama, hep,
belirli yolların yürünmesi sonucu ulaşılan
yerlerde, durağanlaşmağa çalışan,
yerleşmeğe çalışan bir yol...

Yola çıkan kişi,
daha önce konakladığı yerlerin izini taşır
— yeni konaklayacağı yerlere dek,
ve, tabiî, yolda attığı adımlar boyunca...

Yolunu kendin yürüyebilmek için,
yönünü kendin koymak zorundasın.

Yönsüz yol yoktur — yol, ancak,
bir yön ve bir yürümeden oluşur:
Yeni bir yol, yeni bir yön demektir.

Yürünmemiş yol, yol değildir.

Açılmış yollarda yürümek neye yarar ki?

Yönü zaten belli olan yol, yol bile değildir:
Yol, yönsüzlüktür. (Bir arabaya takılmış
bir pusula, hiç durmaz, dönüp durur...)

Yolun yönü, yol açılırken belirlenir
— açıldıktan sonra da, artık,
zaten bellidir: Belirli bir yola girmek,
belirlenmiş (bir) yön(ler)de yürümektir.

Sahici yürüme,
yol açmadır.

Yolu yol yapan, yola çıkma edimidir.
(Gerçek yollar da öyle açılmaz nu zaten:
Dinamit ekipleri, ekskavatörler, greyderler
— bir gürültü, bir patırtı: Sonra,
dümdüz asfalt üzerinde kayıp giden lastikler...)

Açılmış, hazır yollarda
yumuşak yumuşak dönüp duran tekerlekler
ne anlarlar ki, yol asıl nedir — ya da, salt,
yol nedir...?

Yolu gerçekten bilen,
yolun gerçekten ne olduğunu bilen,
yolda dönüp duran tekerlek değildir :
kazmadır, kürektir, dinamittir
— tekerlekler terlemezler...

Yolu,
yürüyen bilmez;
açan bilir.

İnsanın özgürsüzlüğünün temeli,
kendisinden önce zaten açılmış, belirlenmiş
yollarda yürümek 'zorunda' kalarak,
yönlendirilmektir
— özgürlük de, yol açabilmektir.

Bağımlılık 'zorlanma'ysa, bu,
bir yolu yürümeğe zorlanmaktır
— belli, belirli, açılmış, açık bir yolu...

Özgürlük yürümekse,
açılmamış, belirsiz yollarda
yürümektir.

Bir yerden bir yere, kendine bir yön çizmiş,
belirlemiş kişi, yolunu katetme sırasında,
gerçi yoldadır, sürekli devinme durumundadır;
ama, belki de en dingin durumudur bu :
yolu hep değişmekte, devinmektedir; oysa
kendisi, hep aynıdır, hep dingindir.

Yollar hep eğridir
— bu yüzden sendeleyip durur doğru-dürüst
yürüyen kişi: O, düzdür, yönü bellidir;
belirsiz, sallantılı olan, yoldur.

Zaten, hep, kırık-dökük, paramparça ilişkiler
bırakıp ardında, böylesine
yıkıcı, yırtıcı bir yolda yürümüyor mu
yaşam?

Yola çıkan kişi, hep yalnızdır gerçi, ama
—yanında, onunla birlikte yürüyenler
bir yana bırakılsa bile—, hep,
bir önceki yerinde bıraktıkları, ve,
bir sonraki yerinde bulacakları,
yanındadır, onunla birliktedir
— 'yalnız" değildir yani, tam anlamıyla...

Yola çıkan kişinin, hep,
ayağına takılır yerleşikler
—hernekadar 'yardım' etmek, 'yol göstermek'
gibi bir 'iyi niyet'leri olsa da—:
Yerleşikler nereden bilsinler ki yolu?!

Kişi yola çıktı mı, yanında başka kişiler
—başka yolcular— bulabilir; oysa yerleşti mi,
bulacakları, olsa olsa, 'komşular'dır.

Yola çıkan kişinin tek 'yardımcı'sı,
yolu, yamında, onunla birlikte yürüyendir
— yoldaştır...

Yolcuya, yürünmeden, 'yardım' edilemez.
— Duran, yürüyeni anlayamaz.

Yol üstünde tek 'yardım' yolu,
yürümektir.

'Yardım' yoktur zaten: Ya, yerleşen kişi için,
yanına yerleşmek, ya da, yürüyen kişi için,
yanında yürümek — başka 'yardım' yolu
yok...

İnsanlar yanyana yürümesini bilmiyorlar ki —
hep biribirlerinin üstüne üstüne yürüyorlar.

Yanlarında kimin olduğuna aldırmıyorlar —:
yollarında kim duruyor, yönlerinde kim var
— ya da : kim, kimler onları yönlendiriyor;
ve, kim onlara yüktür, yük olabilir :
bunlar, aldırdıkları...

Homeros'un deyimi hâlâ geçerli:
Çoğunluk, insanların neredeyse hepsi,
"bir(er) yük olarak yaşıyorlar yeryüzün(d)e"

III.
VARIŞ

Yol, iki yer arası değildir —
yer, iki yol arasıdır.

Yola çıkan kişi,
bir yerden kalkıp bir yere ulaşmağa çalışan
değildir — yolu yürüyendir.

Yer görelidir; mutlak olan, yoldur
— ya da, yürümek...

Yürüyen kişi, bir yolda, bir yöne doğru yürür:
Asıl izlenen yöndür; ama yürünen, yoldur —
yol yürünmeden, yön bulunamaz : hemekadar,
ancak yönü bilen yolu yürüyebilse de...

Ya da: Yürünen, yoldur; ama, yürümeyi belirleyen,
yöndür — gene de, yol yürünmeden, yönde de
yürünmemiş olur —:
Yolun yönü, "kendiliğinden"-"verilmiş"
değildir.

Yürünen yolun belirlediği yön, bazen,
yürüyen kişi için ağır bir yük olup çıkar.
(Zerdüşt'ün, "ereğinden bir adım beride
yere yıkılmış, terini köpeklerin yaladığı
kahraman"ı...)

Her yürünen yol,
varılabilecek yerler açısından,
belirleyicidir.

Yolun yönünü,
yolun belirlediği biçimde yürüyen kişi,
kendi yerine ulaşamaz hiçbir zaman:
Önemli olan, yolu yürürken,
kendi belirlediği yönde yürümesidir
— ki kişi kendi yöneldiği yere varabilsin...

Yolu ancak kendi yönünde yürüyebilen kişidir,
kendi yöneldiği yere ulaşabilen.

Bir yöne doğru yola çıkıp, yürüyüp yürüyüp,
yolun bittiğini, tükendiğini; örneğin
bir uçuruma, bir duvara, bir deniz kıyısına
dayandığını gören kişi — ne yapar?
Düşmez, kırılmaz, boğulmazsa,
yeni bir yol arar, herhalde...
— "Bizi durduran, yürütür"

Yolda yürüyen kişi, durduğunda,
bir daha yürüyemeyecek halde düşebilir yere
— ama, bir de, yeniden soluklanıp,
yeniden yürümeğe başlayabilir.

Her (yeni) yol için temel belirleyici,
(eski) bir yolun sonuna dek yürünmesidir.

Yola çıkan kişi, yerle bir olmazsa,
bir yere varır sonunda.

Yol, bir yöne doğrudur hep; ama,
her yön de bir yere göre bir yöndür
— öyleyse, her yol, temelde, yerinde sayar...

Bir yere göre bir yön belirleyen bir yol
—ya da, ters taraftan, bir yolun yönünü
belirleyen bir yer— yolun da yerin de
belirlenmişliğinden başka bir yere varamaz —:
Hiçbiryere...

Kişinin yükü olmasaydı,
yürümemeyi de seçebilirdi
— yolun dışına çıkıp,
gitmeyi...

Bir yön bulmak için yola çıkan kişi,
yürür de yürür : amaçsız, hedefsiz, belirsiz
— ama, yeterince doğruysa, doğrulukluysa,
çıkarabilir sonunda yoldan kendine bir yön;
ya da, sonunda, yol, kendi kendine, boyuneğer,
yön haline gelir.

Ancak yön olabilmiş yoldur, yer olabilen.
— Yoksa, yol da, yürümek de, yüktür...

Yer, yüktür; ama, yönü belirsiz bir yol da,
bir o kadar yüktür — meğer ki yürüyen kişi,
yolun kendisini yön —yani yer—
edinmiş ola: O zaman, hafiftir.

Yolda yürüyenin yüzü,
yönüne çevrilidir
— yöneldiği yer,
yüzünden okunur.

Yola çıkmış kişinin tek ayakbağı,
her adımda bastığı belirli yerdir:
Çünkü, bir yolda, belirli —ya da,
her seferinde yeniden belirlenen—
bir yönde yürüyen kişinin
dikkat etmesi, sakınması gereken,
bastığı yerdir
— yürüdüğümüz yoldaki yerler,
yolumuzun yönüne katılır.

Yol, hep,
olanaklılıktan gerçekliğe geçen
yerlerin terkedilmesiyse;
yer de, hep,
olanaklılıktan olanaksızlığa geçen
yolların katedilmesidir.

Bir adım,
yere basan iki ayak arasındaki uzaklık
değildir;
gövdeyi taşıyan bir ayak,
ilerleten öteki ayak —ve,
bir önceki ile bir sonrakilerde,
hep yer değiştiren ayaklar—
arasında sağlanan sürekli devinimdir.

Belirli bir yolu yer edinen kişi,
bu yolun —bir zaman, kendisi ulaşamasa bile—
kalıcı bir yer olabileceği olanağına
dayandırır umudunu — bu umut da, yine,
bir yoldur yalnızca: Yani, aslında,
bir yolu yürüyen kişinin istediği,
o yolun yer olup çıkması değil,
hep yeni yolcuların yola çıkış yeri olmasıdır.

Bir belirli yolu yürümüş olan kişi,
aynı yolu başka kişilerin aynı biçimde
yürümelerini istemeyecektir — çünkü,
yeni bir yol olarak yürüdüğü yolu
aynen yürümenin, başka kişiler için,
yeni bir yol yürümek değil,
aynı yolu yürümek olacağını bilecektir
— o yol, öteki kişiler için,
aynı yeni yol değil
aynı eski yol olacaktır.

Başkalarının, kendi
yürüdüğü yolu yürümesini isteyen kişi,
en azından kendisine ihanet ediyordur.

Kişinin yürümeden önce bilebileceği tek yol,
yönünü kendinin belirleyebileceği yoldur
— oysa, yürümeyi öğrenirken yürüdüğü yollar,
hep başkalarının yollarıdır: Ne yazık öyle —:
kişi, kendi yönünü, ancak başkalarının
yollarını yürüyerek bulabiliyor.

Kendi yönünü bulmanın tek yolu,
başkalarının yüklerini yüklenerek
başkalarının yollarını yürümektir.
(—Zerdüşt'ün "Deve"si...)

Bir yaşam, bir yönün bir yol olup
olamayacağının denenme sürecidir.

Belirli bir yere varan kişi
—ki, 'varmak' hep görecedir—
geride bıraktığı, katettiği yolu da
unutmamalıdır — yoluna o yönü veren,
terkettiği eski yerini de...

Kişi, yaşamı boyu,
bir yerde takılıp kalıp,
yolda olduğunu sanabiliyor;
ya da, ters taraftan,
sürekli yürüdüğü halde,
bir yerde durduğunu...

Öyleyse önemli olan,
bir yerde bulunmak değil,
bulunduğu yerin bilincinde olmaktır;
aynı şekilde, yolda olmak değil,
yürüdüğü yolun bilincinde olmak...

Yer de, yön de, yol da,
bilinçtir.

(Her)yerini,
yeni bir yol kılmayı öğren
— daha da iyisi,
yolunu (hep) bir yer kılmayı...

Yerleşmede önemli olan, yeni yerin,
yürümeğe ne denli olanak tanıdığıdır
— yani, yeni yerin ne kadar geniş olduğu...

Yeterince geniş bir yere yerleşen kişi,
yerleşmiş olarak, yolu varsayabilir :
yolu, yön açısından,
yük olmaktan çıkarabilir.

Yerini yol kılabilmiş kişi,
yönünü yük olmaktan çıkarmıştır
— hafiftir artık...

Yerini bulan kişi,
yerleşir.

Yol, yerde, sona erer
— yük iner, yön kalkar.

Ama, bir yerden bir kez kalkıp,
yönü tutturup, yükü sırtlayıp,
yola çıkan kişi, artık,
dursa, hatta yerleşse bile bir yerde,
hep hazırdır artık,
yola da, yöne de, yüke de...

Yolda tek yer,
yöndür.

Yolda olan kişi için,
her yerleşik yer, yüktür
— bulunduğu yer, artık, hep,
yöndür...

Yönelen,
yerleşemez.

Yeni bir yer bulmak amacıyla
bir yön tutturup yola çıkan, yürüyen kişi,
nereden bilsin ki artık hep yersiz kalacak...
— Yer, bir kez terkedildi mi,
artık bir daha, yeniden, bulunamaz:
Yola bir kez düşen,
artık hep yersizdir.

Bir kez yola çıkan kişi, hep yolda kalır.
Bir kez, zaten, yersiz düşen kişi,
artık, hep, yersiz kalır.

Yer, ancak başından beri yerde kalanın,
yerleşik olanındır: Yola bir kez düşen kişi,
artık yerleşemez — yerden söz etmek,
onu istemek, artık, anlamsızdır kişi için
— yersizlik, kalıcıdır.
Kalıcı bir yer edinemeyen kişi için,
kalıcılığın tek yeri, yoldur.

Yerini yitiren,
yeniden yerleşemez.

Yeni
yer
yoktur.

Özgürlük budur belki de:
Sürekli bir yersizlik;
sürüp giden bir yol...

Her yol
kişiye varıyor sonunda,
kişinin kendisine...
—"Roma"ya değil,
kişiye çıkıyor
her yol.

Nasıl etmeli de
her yolun çıkacağı
bir yer olmalı?

"Roma" kadar
engin, derin, karmaşık;
yüksek, geniş, dolambaçlı
olmakla, herhalde...

Sonradan Kaynakça

Ruhun sınırlarını bulamazsın, yürüsen de her bir *yolu*.
(*Diels*, Fr. 45, S. 68)

Yol, yukarı ya da aşağı, tek ve aynıdır.
(*Ib.*, Fr. 60, S. 70)

Böylece *yol* üzerine tek bir söz kalıyor; varolanın varolduğu. Bunun üstünde birçok *yol* gösterici var : doğmamış olduğundan, geçip-gitmesizdir de, tamdır, kendi içinde sarsıntısız ve sonsuz.
(*Ib.*, 8., SS 118-19)

Devinen ya bulunduğu *yerde* devindirilir ya da bulunmadığı *yerde*; ne bulunduğu *yerde* devindirilir ne de bulunmadığı *yerde*; dolayısıyla hiç devindirilmez.
(Epiph. *adv. Haer.* iii; *Dox.* 590 (*Fairbanks*, p. 119))

ve bizden önce böyle bir yaşam güden birçokları, bizim yürümek zorunda bırakıldığımız bu meşakkatli *yolu* açmışlar, ki çoğalıp durmuş Ademoğullarının çabası ve acısı.
(*Confessiones* (397-398) I, 9,14)

Yoktur *yer*; gideriz, geliriz; yoktur *yer*.
(*Ib.*, X, 26, 37)

Ünlü Kaestner, [sürekli devinim yasasının] Leibniz'deki biçimini incelerken [Höhere Mechanik, S. 354] onun savunucularını kışkırtarak, şunun kanıtını vermelerini ister: Üçgenin

bütün *yanlarını* kateden noktanın sürekli devinim içinde bulunması olanaksızdır. İşte istenen kanıt: a b c harfleri dik üçgenin üç açı noktasını imlesin. Devinen nokta sürekli devinim içinde ab, bc, ca doğruları boyunca biçimin bütün çevresini katedecekse, ilkin, b noktasından ab *yönünde*, ama, gene, aynı b noktasından bc *yönünde* devinmek zorundadır. Ancak, bu devinimler farklı olduklarından aynı zamanda yapılamazlar. Bu yüzden, devinen noktanın, ab *yönünde* devinirken, ucunda bulunma anı, aynı uçta bc *yönünde* devinirken bulunduğu andan farklıdır. Oysa, iki an arasında bir zaman bulunur, dolayısıyla devinen nokta aynı *yerde* bir zaman süresince bulunur, yani, dinelir, dolayısıyla sürekli devinim içinde değildir; bu da başta varsayılanı çelmekte. Aynı kanıt, belirlenebilir bir açı oluşturan bütün doğrular için geçerlidir. Dolayısıyla, bir cisim, sürekli devinim içindeyken, *yönünü*, ancak hiçbir parçası doğru olmayan bir çizgi üzerinde, yani, bir eğri üzerinde, değiştirebilir; Leibniz'in ortaya koyduğu da budur.
(*De mundi sensibilis et intelligibilis...*, (1770) § 14, 4.)

Ama o [bir su damlası], uzam içinde görünüş ise, o zaman *yeri* salt anlama yetisinde (kavramlar arasında) değil, duyusal dış görüde (uzamda)dır; orada da, fiziksel *yerler*, şeylerin iç belirlenmeleri bakımından, tamamiyle eş-geçerliktedirler, ve bir *yeri*, bir başka *yerinde* bulunan bir şeye tümüyle benzer ve eş olan bir başka şeyi, bu, ötekinden içsel olarak son derece farklı da olsa, bir o kadar içine alabilir. *Yer* farklılığı görünüşler olarak nesnelerin çoğulluğunu ve biribirinden ayırdedilmelerini, başkaca koşul gerektirmeksizin, yalnızca kendi için olanaklı kılmakla kalmaz, zorunlu da kılar.
(*KdrV*, (1781 / 1787), A 272 = B 328)

İmdi, bu ortaya-koyuş yalnız görünüş olan bilmeyi nesne edindiğinde, özgür, kendi kendine-özgü biçimi içinde devinen bilim değilmiş gibi görünüyor; oysa bu, bu bakış açısından, hakiki

bilmeye doğru ilerleyen doğal bilincin *yolu* olarak alınabilir, ya da, kendi biçimlenmelerini, kendi yapısının ona önceden koyduğu duraklardır diye kateden ruhun *yolu* olarak; ki bu *yolla*, kendi kendisinin tam bir deneyimi aracılığıyla, kendi başına ne olduğunun bilgisine ulaşarak, tin olma düzeyinde dilegelsin.
(*PhG* (1804) [Einleitung])

ormanda *yolunu* tamamiyle yitiren, ama, herhangi bir *yön* tutturup, olağanüstü bir çabayla çıkışı arayan biri, giderek, kimsenin bilmediği bir yeni *yol* keşfeder:
(*MAM*,... (1878) I, § 231)

Birçok *yolla* ve yordamla vardım hakikatime; merdivene tırmanıp çıkmadım yükseğe, gözümün uzaklığına bakıp kısıldığı.

"Bu —işte benim *yolum*, —sizinkiler nerede?" diye yanıtladım, bana '*yol*'u soranları. '*Yol*', çünkü — yoktur!
(*Z.* III (1884), "Vom Geist der Schwere", 2)

Burada, kaygan kayalık *yollarda*
Koşuyorum dans ederek sana,
Dans ederek, senin ıslığına ve şarkına:
Sen ki, olmasa da gemin ve dümenin
Özgürlüğün en özgür kardeşisin,
Zıplarsın üstünden azgın denizlerin.
(*FW*, Anhang (1887) "An den Mistral", Strph.2)

Yakınlaşma, bedende içine kapanık duran ben-şey üzerinde değil, uğraşıp-didinmeli dünya-içinde-olma üzerinde, yani, onun içinde ilkin karşısına çıkanlar üzerinde odaklaşır. Varo-

luşun uzamsallığı, bu yüzden, bir beden-şeyin bulunduğu *yerin* belirtilmesiyle de belirlenemez. Varoluş için gerçi, her biri hep bir *yer* tutar, deriz. Bu "tutma" ama, bir mahal içinden çıkarak, bir *yer* içinde ortada-olma'dan ilkesel olarak ayırdedilmelidir. *Yer*-tutma, çevre-dünyasal olarak ortada-olan'ın, bir çevresel-bakışlı önceden-açılmış mahal içine doğru uzaklaşması olarak kavranmalıdır. Kendi burda'sını, varoluş, çevre-dünyasal orada'dan çıkarak anlar.

Her yakınlaşma, zaten, *yola* çıkmazdan önce, uzak-laşanın, *yeri* bakımından bulunur hale gelmek için ondan çıkarak yakınlaştığı bir mahalle doğru bir *yön* tutmuştur.
(*S.u.Z.* (1927), § 23, SS. 107-108)

Sanki yolumu kaybetmişim de birisine evimin yolunu soruyorum. Beni oraya götüreceğini söylüyor ve güzel, dümdüz bir yolda yürüyoruz. Yol birden sona eriyor. Şimdi de dostum şöyle diyor: "Artık bütün yapman gereken, buradan evine giden yolu bulmak."
"Vermischte", 1945 (1977, 1989)

Düşünmenin kendisi bir *yoldur*. Bu *yola*, ancak, *yolda* kalmakla uyabiliriz. *Yol* üzerinde onu kurmak için *yolda* olmak, birisi. Ötekiyse, *biryerlerden* gelip *yolun* kenarına *yerleşmek* ve onun üzerine kon-uşup, önceki ve sonraki *yol* bölümlerinin farklı olup olmadığını ve nereye kadar farklı; hatta, farklılıkları içinde belki de bağdaştırılamaz olduklarını tartışmak — yani, o biri; *yolu* hiçbirzaman yürümeyen, kendini de onu yürümeye göndermeyen; tersine, boyuna yalnızca önüne koymak ve üzerine konuşmak için kendini *yolun* dışına bir *yere* koyan biri için.
Yolda olmaya ulaşmak için, tabiî ki, kendimizi açmalıyız. Bu, ikili bir anlamda: bir kez, önümüzde açılan *yol* boyuna ve *yol yönüne* koyulmak; öbürü de, *yola* koyulmak; yani, *yolu* ilkin bir

yol kılacak adımları atmak.
Düşün-*yolu*, ne gelinip gidilmekle *yerleşik* hale gelmiş bir şose gibi *biryerlerden biryerlere* uzanır, ne de herhangi bir *yerde* kendi başına ortalıkta bulunur. Ancak ve ilkin yürüme; burada, düşünen sorgulama, *yola* çıkmadır. Bu, *yolun* açılmasıdır. Düşünce *yolunun* bu niteliği, düşünmenin geç-iciliğine özgüdür; ki bu [geç-icilik], gizemli bir yalnızlığa —sözcüğü üst; duygusal olmayan bir anlamda aldıkta— dayanır.

"Düşünme ne demek?" sorusuna yanıt vermenin kendisi, hep, yalnızca *yolda* olan olarak kalmanın sorgulamasıdır. Bu, durulacak bir *yer* edinme amacından daha kolay gibi görünüyor. Kişi, bir serüvendeymiş gibi, belirsizliğin içine doğru sürüklenip gider. Oysa, *yolda* kalmak için, herşeyden önce ve sürekli, *yolu* göz önünde tutmalıyızdır. Adım adım devinmek, burada, özsel olandır. Düşünme ilkin sorgulayan yürüme içinde *yolunu* kurar. Ama bu *yol* kurma, gariptir. Kurulan, geride kalıp yatıp kalmaz; tersine, sonradan gelen adımın içine kurulur ve onun önünü kurar.
Tabiî ki şu olanak hep vardır, ve hatta büyük çapta gerçek olarak da öyledir ki, kişi, böylesi bir *yoldan* daha başından hoşlanmaz; ister, bunu çıkmaz ya da gereksiz, ister de, budalalık saydığından. Böyle bir tutumda, kişi, *yola* dışarıdan bile bakmaktan kaçınmalıdır. Belki de, onu açıkça görünür kılmak bile uygunsuzdur. Bu *yön*ergeyle düşünmenin *yolları* konusundaki bu genel deyini kesilmiş olsun.

Yoldayız. Bu ne demek? Henüz *yolların* arasındayız; *inter vias*,
(1951-52 (1971) SS. 164-65, 61, 20)

ve şimdi, rotamızı düzeltmek ve yeni *yollar* bulmak — kısaca, başarmak— zorunda olduğumuz bu zamanda, son iki yüzyıl boyunca en aşırı biçimine götürülmüş olan bu eskil tu-

tumdan kendimizi kararlılıkla kurtarmamız büyük önem taşıyor.
((Arjantin 1939) "*The Self...* (1952), "*Man...* (1957) 1963, p.30 (1: "*Being...*))

Biraz sonra, sokağa çıktığınızda, hangi *yöne* gideceğinize, hangi rotayı tutacağınıza karar verme durumunda kalacaksınız. Ve böylesi sıradan bir durumda başınıza bu geliyorsa, yaşamın ciddi kararlar aldırıcı anlarında çok daha fazlası gelir; örneğin, yapılacak seçimin bir uğraşı, bir meslek olduğu anlarda — ve meslek de *yol* ve *yön* demektir. Descartes'ın ölümünden sonra geride bıraktığı pek az kişisel not arasında, gençliğinden kalma bir tane vardır; bunda, Ansonius'tan eski bir dizeyi kopya eder; bu da, eskil Pythagorasçı bir deyimin yeniden söylenmiş biçimidir: Quod vitae sectabor iter? "Hangi yaşam *yolunu* izleyeceğim?"

Yaşam çok-*yol*ludur. Her an ve her *yer* bize farklı *yollar* açar. Eskil Hint kitabının dediği gibi: "İnsan ayağını nereye bassa, yüzlerce *yola* adım atar." Böylece yaşam sürekli bir kavşaktır, sürekli bir *yolunu*-yitirmişlik. Bu yüzden, hep derim ki bence bir felsefe kitabı için en iyi başlık, Maimonides'in bir kitabının taşıdığı başlıktır: More Nebuchim — "*Yolunu* Yitirmişlere Kılavuz"
(*Ib.*, pp. 43-44, 45 (2: "*Personal...*))

Kastamonu köylerinden birinde çok yaşlı bir kadına rastlamıştık. Ona, "Hâlâ ölmedin mi teyze?" diye takılanlara, başını dik tutarak: "Durun hele, yollar kalabalık" diye cevap veriyordu.
("*Cornelius'a*", 5 Aralık 1974 (2 Eylül 1993))

(*Vurgular* benim. O.A.)

Enis'e,
Ömer'e,
Sevin'e;
ayrı,
ayrı,
ayrı...

Önümde uzayıp giden, geçmişimdir.
Kendimi ona farklı gözlerle bakar kılmalıyım,
dünyayı ona farklı gözlerle bakar kılmalıyım,
Tanrı'yı ona farklı gözlerle bakar kılmalıyım.
Onu görmezlikten gelerek yapamam bunu,
ya da küçümseyerek, ya da yücelterek,
ya da yadsıyarak.
Onu yaşamımın,
kişiliğimin geçirdiği evrimin
kaçınılmaz bir parçası olarak kabullenmekle
tam yapılabilir bu ancak
acısını çektiğim her şeyi
onaylamamla.

Oscar Wilde
Epistola: In Carcere et Vinculis
"De Profundis" (1896/97)

kişi
(HEP/HİÇ)

1.
Nasıl da, yıllar öncesinden gelip yinelenen bir ses,
kişiyi bambaşka koşullarda; ama, hemen hiç
değişmemiş bir havada, yakalayıveriyor...

O eski koşullar, artık hiç anımsanamayacak uzaklıkta
bile olsalar, demek ki, kişinin şimdiki durumuna hep belirli
benzerlikler taşıyan koşullardı — yoksa...

Yoksa, —hiç değişmiyor mu, temelde, kişinin koşulları?!...

2.
Kişi temelde hep aynı mı kalıyor, herşeye karşın?...

Kişi hiç değişmiyor mu?!

Hep değişse de, hep aynı mı kalıyor?...

3.
Nasıl da, hep değişen,
ama hiç de değişmeyen bir şey,
şu kişi...

4.
Kişi, her görüp de unuttuğu yüzü, öldürür —
aynada bile olsa...

5.
Kişi, her yaşam-noktasında, bütün odaklaşmasını bozup, değiştirip, ilerler.

Kişi, yörüngesini ve gezegenlerini boyuna değiştiren bir gökcismidir...

Kişi, ilerlemesinin ve değişmesinin her noktasında,
kendini hem hep yeniden kurar,
hem de hep aynı kendisini yineler.

Kişi, ayrı, ama, hep, aynıdır.

Kişi, ayrışır, ama, hep, yine buluşur.

Kişi, değişir, ama, hep, aynı kalır.

6.
Kişinin ayrılığı, zaman içindeki farklılığıdır.

Kişinin farklılığı, zaman içindeki aynılığıdır.

7
Kişi, kendini hep yitiren, hep de yeniden bulmağa,
yeniden kurmağa çalışan varlıktır.

Kişi yoktur; ya da varlığı, yokluğudur...

Kişi oluşan varlıktır : yani, 'henüz' yoktur —
ama vardır (varlıktır); öyleyse varoluşu, her adımdaki
yokluğunu varlığa çevirme uğraşısıdır.

8.
Bir insan, herhangi bir kişi olabilir — ama,
bir kişi, *o* insan olmasıyla, ancak *o* kişi olur.

Kişi, belirlenmiş bir insandır; bir insan da, henüz
belirlenmemiş bir kişi... —Ama, insanın
belirlenmişliği de yatar kişinin oluşmasında:
Öyleyse, kişi, belirlenmiş, ama hep de belirlenen,
belirlenecek olan bir insandır; bir insan da,
henüz tam olarak belirlenmemiş — ve, tam olarak—
belirlenemeyecek bir kişidir — — ya da,
sürekli belirlenme olacak olan bir kişi...

9.
Kişi, 'insan' olarak ortaya çıktığında, işlenmemiş bir
malzeme gibidir — hamdır: Zaman geçtikçe, yaşam akıp
geçtikçe, kişinin yaşadıkları, o 'insan' malzemesini işler —
yapıp ettikleri, ilerideki eylemlerini belirler, vb.
Hatta, göz kırpış biçimi gözlerinin; suratını asış biçimi
alnının çizgilerine biçim verir. — — Ve, herhalde,
o 'insan', işlene işlene, tam *o* kişi haline gelecek
duruma ulaşınca, *o* insan ölür, *o* kişi de yok olur...

10.
Kişi, bir insanın kendine dönüp dineldiği yerlerde oluşur —
o yerlerin toplanıdır.

Bir insan, 'cins'inin özelliklerini yinelediği sürece
kişi değildir — ancak yinelenemeyecek, yepyeni
bir yanıyla ortalama 'genellik'ten ayrıldığı yerlerde
kişi olabilir.

11.
Bir insan, kendi-bilincine —en azından, kendi-bilinci
gereksinmesine ve çabasına— ulaşınca, bir kişi olur:
Bundan önce, buna ulaşmadıkça, kişi değildir —
şu *homo sapiens*'in bir 'örneği'dir yalnızca...

12.
Kişi, 'birlik'te olamayandır.

Kişi hep yalnızdır —
bu da, zorunlu ve gereklidir.

13.
Kişi ne olduğunu deneyerek bulmak zorunda olandır.

Kişi ne olduğunu denemiyorsa, olduğu değildir —
yani, kişi değildir.

Kişi, bir deneydir.

Ya da: Kişi, kendi kendini deneyen bir deneydir...

Kişi kendi kendinin deneyidir.

14.
Ancak insan olarak aykırılıklar yaşayan, kişi olabilir —
ya da: Kişi, aykırılıklar yaşayabilen insandır.

İnsan aykırılaştıkça, kişileşir;
kişi, aykırılaşmış insandır.

Kişi, aykırıdır.

15.
Kişi, yazgısını kendi yazandır — kendi yazamıyorsa da,
yine, kendi yazgısını yazamayan olarak,
yazamadığı yazgısını kendi yazandır...

Kişinin başına ne gelirse gelsin, nasıl durumlarda
bırakılırsa bırakılsın, üzerinde hangi etkiler işlerse işlesin,
toplam sonuç olarak belirli bir yaşam durumunda
ulaşacağı yer, hep, kendi yarattığı bir yerdir — kişi,
kendi kendinin 'eseri'dir: -

Kişi, yakınmaya yer bırakmayan bir varoluş biçimini
gerçekleştiren insandır.

16.
'İnsan', ancak, kişinin kendi yazgısını
kendisi yazan bir varlık olabilmesiyle,
özgürdür.

İnsanın özgür olabildiği ender anlar,
bir insanın, bir kişi olabilmesinin koşullarını
gerçekleştirmeye yetebildiği anlardır.

İnsan özgür olabiliyorsa,
kişi olabilmiş demektir...

Özgür insan, kişidir.

Kişi, özgürleşmiş insandır.

17
Kişiler için de mevsimler olmalı —
mevsim dönümleri: Güneşin indiği-çıktığı, ışığın
azaldığı-çoğaldığı; yağmurların çok ya da az yağdığı;
rüzgarların sert ya da yumuşak estiği zaman dilimleri — —
"inişler, çıkışlar"

18.
Kişi, hep, kendisini, kendi kendini
bilinçlendirerek atlatmak zorunda olan
varlıktır.

Kişi ancak kendi kendini atlatarak varolabilir: -
Kendini tam ve sürekli bir bilinç içinde tutmağa çalışan
kişi, ölümün kapısına dayanır — intiharın...

Kişiyi yapan, bilinçtir;
ama kişi bilinçle yaşayamaz
— onunla, ancak, ölür...

19.
Kişi, kendini başkalarında arayan insandır —
ama, kendini her bulduğu(nu sandığı)nda, hep,
kendini kendine geri dönmüş bulur.

Ama, bu kendini-buluş gibi,
o kendini-kendine-dönmüş-buluş da,
birer sanıdır aslında: -
Kişi, kendini, kendine her geri dönmüş bulduğu(nu sandığı)nda, çoktan, kendini yitirmiştir bile...

Kişinin yaşamı, dur-durak bilmez
bir ulaşma-uzaklaşma sürecidir.
— Hiçbir noktada kendi kendisiyle çakışmayan
bir şeydir kişi : bir "çizgi"yse,
bir "doğru" değil, bir "teğet"tir...

20.
Kişi bir 'kendine-dönüş' sürecini başlatma girişiminde bulunduğunda, unutmamalı ki, aynı süreç, bir kendini-yitirme noktasıyla sonuçlanabilir.

Kişi, kendini ararken, kendini hep yitirme tehlikesi altında bulan varlıktır — ya da, ters taraftan
kişi, kendisini, hep, yitirme tehlikesi altındayken arayan varlıktır.

Kişiyi kişi yapan, kendisine 'sahip olması',
ya da, sanki yoğun bir çabalama sonucu,
kendisini 'bulması' değildir — kendini aramasıdır;
bu arama edimini de sürekli kılabilmesidir.

Kişi, sürekli bir aramadır
— ya da bir aramanın sürekliliği...

Kişi, 'arayış'tır.

21.
Kişi, gidip-gelen varlıktır:-
Bütün öteki varlık türleri, belirli bir durumda,
ya gider ya da gelir — oysa kişi, her durumda,
gidebilir de gelebilir de; ya da, işte,
hep gidip hep gelir, hep gidip-gelir...

22.
Kişi, çok kısa aralıklarla, hatta aynı anda,
herhangi bir varlık için düşünülebilecek
en yüce konumlara çıkabilir;
aynı zamanda, en alçak varlığın bile
inmesi çok güç olan alçaklıklara
düşebilir.

Kişi, yüce bir varlık türüdür;
ama, yüce olduğu kadar da alçak —
kişi, alçak bir varlık türüdür;
ama, alçak olduğu kadar da yüce...

23.
Kişi çok uzun süre durursa, çöker;
ama, çok fazla hızlarursa da, düşer...

24.
Kişi, insanların alışılmış ilişki biçimlerine girince, hep aykırı düşer.

İnsanlar'ın ölçüleri açısından, kişi, aykırı durandır —
kişi, aykırı-insandır.

Kişi, aykırı-dır...

25.
Kişinin, neredeyse doğal sayılması gereken eğilimi, yıkılmaktır.

Kişi, hep, eğilimlerini belirlemeğe, yönlendirmeğe çalıştıkça, aslında, hep, gizli gizli,
kendi yıkımına yönelir.

Kişinin yönelimi, yıkımıdır...

Kişi, yöneldikçe, yıkılır
— nereye yönelirse yönelsin,
ulaşacağı, yıkımıdır.

Kişi, 'çıkar' yolu olmayandır:
Kişinin yolları, 'çıkmaz sokak'lardır.

Kişi, çıkarsız-dır...

26.
Kişi, özel —kendine özgü— yaşam koşulları gerektiren varlıktır.

'Genel' —birden fazla varlık için geçerli—
yaşam koşulları, kişi için yıkım koşullarıdır.

Kişi, 'genel' olamayandır
—'özel' olmak zorunda olandır. Çünkü, o 'genel' koşullar, temelde, kişi olmaya engel koşullardır — yani, insanların (her bir insanın) kişi olmalarına (olmasına) engel olmak için; engel olsun diye konmuş koşullar...

27.
Kişi, her türlü engele karşın,
kendi olabilendir.

'Varlık'ın 'genel' belirlemeleri, 'kişi' diye bir varoluş biçimine engeldir, aykırıdır:
Kişi, ancak, hep, varlık koşullarına karşın
varolabilendir...

Kişi, varlığa aykırı varlıktır.

Kişi, aykırı varlıktır.

Kişi aykırıdır.

28.
Kişi, kendine yönelik her türlü koşulla başedebilmelidir — kendi koşullarını yaratmasa bile, karşısına çıkan (çıkarılan) koşullara egemen olabilmelidir.

Kişi, arada bir de olsa —hatta, tek bir noktada bile olsa—, kendi varlık koşullarına egemen olabilen varlıktır...

Koşullarına egemen olamayan, kişi olamaz — kişi, koşullarına egemen olandır.

Kişi, koşullarına egemen varlıktır.

Kişi egemendir.

29.
Kişi, yaşamının geçen her gününün hesabını,
gelecek günlerinde öder hep —
hesap çıkar; fatura gelir...

Kişi, yaşamını boşuna geçiremez: Başka birşey hesap sormasa, kendi akışı içinde, kendi kendine hesap sorar, kişinin yaşamı.

30.
Kişi, hep, sorumludur...

Kişinin sorumluluğu süreklidir
— yaşanu kadar sürer; en azından...

Kişi, ölümünden sonra bile, sorumludur
— çünkü kişi, ölümünden bile sorumludur.

Kişi sorumludur.

31.
Kişi, kendi dibine hiç ulaşamayandır — boyuna suya dalan, ama nefesi yetmeyerek, dibe ulaşamadan hep yeniden yüzeye çıkmak zorunda kalan...

Kişi, kendine bir türlü ulaşamayandır
— kendine doğru hamle eden, çabalayan, uzanan, ama bir türlü dokunamayan.

Kişi hep eksik düşendir.

Kişi hep, eksik düşer.

Kişi, hep, eksik, düşer...

32.
Kişinin, şu anda, sanki öylesine yapıverdiği birşeyin,
hep, derinde ve çok eskide, temelleri, öncülleri vardır
— ama, gene de, bütün o 'temeller'e, 'öncüller'e karşın,
kişi belirli bir anda, öylesine yapabilir, yapıverir birşeyi
— hiç temelsiz, öncülsüz...

Kişi bağımlılığın ve belirlenmişliğin ne denli odağıysa,
bir o kadar da, bağımsız olabilmenin —
özgür olabilmenin odağıdır.

Kişi belirlidir tabiî ki; hatta, belirlenmiştir —
ama; tabiî ki, özgürdür kişi gene de —ayrı zamanda—;
çünkü, özgür olabilir.

Kişi, olabilmenin varlık tarzıdır.

Kişi, ola-bilen
dir...

33.
Kişinin her ânı, kendi yaşamasına bırakılmıştır hep —
kişinin yaşamadığı bir an, onun değildir hiç de.

Kişi ancak kendi yaşadığı anlara sahiptir.

Kişi yalnızca yaşadıklarına sahiptir.

Kişi yaşamına her an sahiptir.

Kişi yaşamına sahiptir — yalnızca ona...

34.
Kişinin gerçek gücü, her an hiç olabileceğinin bilincidir
— kişinin hiçliğinin olanağı,
onun varlığıdır.

Her an bir hiç olduğunu,
hiçliğe girip çıktığını,
geçip gittiğini bilmesi,
kişinin bilincinin varlık temelini sağlar
— sağlayabilir...

Ölümdeki hiçlik,
kişinin en öz varlığıdır.

Kişi, hiç olabilmesiyle, varolur.

Kişinin varoluşu, hiçoluşudur.

Kişiyi vareden, hiçliktir.

(Hiç'im, demek ki Var'ım:
nihil ero, ergo sum...)

35.
Kişi, boşverebilendir...

36.
Kişi, çağdaş toplumun gözardı ettiğidir.

Kişi, çağdaş toplumun kıyısına sürdüğü,
tek başına bıraktığıdır.

Kişi, toplumun terkettiğidir.
("Aslında gemiler terketmekte farelerini")

Kişi özgürdür, çünkü yalnız bırakılmıştır.

Kişi, özgür ve yalnızdır...

Kişi, hep, kendi kendisini, kendine en aykırı durumlara sokabilen —ve sokan— varlıktır.

— Kendi kendisine aykırı olabilen varlık...

37.
Kişi hep yeniden ölendir; ama, aynı zamanda,
kişi hep yeniden —ve yeniden— doğandır.

Çünkü, kişi, hep,
kendi kendisini yeniden yapandır.

Yeni doğuşlarımız, hep,
kendi kendimizi yeniden yapışlarımızdır.

Kişi, kendini doğurandır.

Ancak kendi kendilerini doğurabilenlerdir
yeniden doğabilenler.

(Nur diejenige, die sich selber gebaeren können,
können wiedergeboren werden...)

Kişi hep yeniden doğandır.

Kişi, hep yeniden kendisi olabilmek için, kendisini hep yeniden gerekseyendir.

Kişi, kendisini, hep, yeniden doğurur.

Kişi, hep, yeniden doğar.

Kişi, hep, doğar.

Kişi doğar.

38.
Kişi kendini bir noktada yakalayan, ama, hep,
bir önceki ya da bir sonraki noktada,
kendini yeniden arayandır.

Kişi kendini hep yeniden arayan
— ve, hiç bulamayandır.

Kişi, kendini, sürekli yitirendir.

Kişi, kendini, yitirir.

Kişi yitiktir.

39.
Kişi, kendini bulmak için,
kendini sürekli yitirmeyi göze alandır.

Kişi, kendini bulmak için, kendini yitirendir.

Kişi, kendini bulan, ama, kendini yine yitirendir.

Kişi, kendini bulan, ve, yitirendir.

Kişi bulur ve yitirir...

40.
Kişi, kendini bulmuş olarak kendini yitirendir — ve,
kendini yitirmiş olarak kendini bulan:-
Kişi, kendini, hep, kendisini yitirmiş olarak
yeniden bulandır.

Kişi kendini yeniden bulandır.

Kişi kendini bulur.

Kişi, bulur...

41.
Kişi kendini hep yaptıklarıyla anlayandır
— ama kişi, yine, hep, hiç anlamadıklarını
yapandır.

Kişi, önce yapar, sonra anlar.

Kişinin anlaması, yapmasının peşinden gelir hep.

Kişi, yapmadan, anlayamaz hiç.

Kişi ancak yaptığını anlayabilir.

Kişinin anlaması, yapmış olmasıdır.

Kişi, yapmış olan olarak, anlar.

Kişi, yapmış olan olarak anlar, yaptığını.

Kişi için anlam, yapmadır.

Kişi, yapmadığını, hiç anlayamaz.

Kişi, ne olduğunu yapmadıkça,
ne olduğunu hiç anlayamaz.

Kişi, kendini, hep yaparak anlayandır.

Kişi, kendi kendisini, kendini yaparak anlayandır.

Kişinin kendinden anladığı, kendisini yaptığından
fazla değildir — kişinin kendini yapması,
kendisini anladığından azdır
— 'çelişki' ve 'gerçek'...

42.
Kişi, yabancıdır.

'Ortam'ına, 'çevre'sine, 'toplum'una, vb.
yabancı olması bir yana, her şeye, her yere;
varlığın kendisine, varoluşun kendisine —
kendi varlığına, kendi kendisine yabancıdır.

Kişi, yabandır.

'Yerli' kişi yoktur; kişi, kişiyse, yersizdir
— yaban ve yabandadır.

Kişi, yabanidir.

İnsanların çoğunluğu, içinde yaşadıkları toplumların
kuralları bakımından 'yerli-yerinde', 'uygar',
'uyumlu'durlar — kişi ise, her toplum ve her kural
bakımından uyumsuzdur:-
"evcil"leşmemiş; "evcil"leştirilememiştir
— yabanidir...

Kişi, yabancı
dır.

43.
Kişi kopuktur.

44.
Kişiyi belirli bir âna bağlayan,
biribirine bağlamağa çalıştığı
anlık anılarıdır.

Kişi anlıktır — ama, anılıdır.

Kişi, anılarıdır.

Kişi bir anıdır — kendisi için de...

45.
Kişi kendini kurmağa çalışırken,
elindeki tek malzeme, anılarıdır.

Kişi, anımsadığıdır.

Kişi kendini anılarda bulur — anılarda vardır ancak.

Kişi anlık bir anıdır.

46.
Kişi, kendini bir türlü bulamayıp,
boyuna dünyayı ve nesneleri kurcalayandır.

Kişi, hiç yetinemeyen, hiç rahat duramayandır.

İşte: Kişi huzursuzdur ya hep...

Kişi huzursuzdur.

47.
Kişinin varlık —yaşam— alanı, boyuna, başka kişilerce değiştirilir, dönüştürülür — öyle ki, kişi, bir biçimde yaşamına katılmış, iz bırakmış ve o anda anı düzeyine yerleşmiş bir uzamını, yeniden gidip bakınca, hiç tanıyamadığı bir hale sokulmuş olarak bulur:-
Onun yaşamının bir parçası olmasına aldırmadan,
kendi yaşamlarıyla başkalaştırırlar öteki kişiler,
kişinin yaşam uzamlarını.

Kişinin yaşam alanı, başkalarının elindedir.

Kişi, başkalarının elinde olandır.

Kişi başkalarının elindedir...

48.
Dünyanın temel bozukluğu,
kişilerin yaşam uzamlarının karşılıklı sınırlarının
bulunmayışıdır — ya da, sürekli, çiğnenişi...

Dünya bozuktur,
çünkü kişileri
kendi kendilerine
bırakmaz.

Bu durumdan, ama, o 'ötekiler' ne denli sorumluysa,
kişinin kendisi de bir o kadar sorumludur — çünkü,
bir yandan, kişi kendisi de bol bol çiğner ötekilerin
sınırlarını; bir yandan da, o (aynı) ötekiler, kişinin
yaşam uzamının sınırlarını çiğnemek amacıyla
yapmazlar yaptıklarını.

("Hep birlikte masumdurlar; ya da, hep birlikte
suçlu"...)

49.
Kişinin kendine yaşam içinde çizmeğe çalıştığı yol, hep,
öteki kişilerin kendilerine çizmeğe çalıştıkları yolların
içinden geçer — onlara kimi zaman uyarak,
kimi zaman da onları keserek, çelerek...
Pek, ender, kişi kendi yolunu yalnız çizer
— ve yürür; yine, yalnız...

50.
Kişi kendini yapar
— bozar, dağıtır, yıkar, kırar
Sonra, yeniden kurar...

Önemli olan, kişinin kendini
başlangıçtan kurmuş olması değil,
baştan kurabilmesidir.

Kişi, tek bir defada oluşmaz;
oluşumu, sürekli oluşmasıdır
— varlığı, oluşmakta olmasıdır.

Kişi, oluşabiliyorsa, vardır.
(Nur wenn die Person *wird, ist* sie
— oder: Nur wenn sie *werden* kann,
kann sie *sein*...)

Olmak, kişi için, olabilmektir.
(Ihr *Sein* ist ihr *Werden*können.)

Kişi ancak olabildiği sürece olur.

51.
Kişinin eskiyen, yiten ögelerinin yerlerini, yenileri alır
— nasılsa...

52.
Kişinin kendi üzerine soruları arttıkça, yanıtları azalır.
(—Zaten tersi doğru değil mi: Kendi üzerine bütün
yanıtları 'bilen' kişi, kendini hiç sorgulamamış kişi
değil mi — yani insanların çoğunluğu...)

Kendini hep sorgulayan kişi, hep susar.
("Hikmet")

Kişi susuyorsa, ya çok az şey biliyordur, ya da çok fazla...
(— Kişi bilinebilecek her şeyi bilebilseydi,
Buddha olurdu!)

Kişi (Buddha değilse), bilmez: -
Kişi, bilgisi hep eksik kalandır.

Kişi, bilmeyendir.

Kişi bilmez.

53.
Kişi, kendini kuracaksa, ancak yavaş yavaş kurabilir —
çünkü ne çok oluşmuş, sertleşmiş, kemikleşmiş yapı
gizli durur kişide... Ne çok çözülecek düğüm...

Kişi, kendini, kurmadan önce, hep, çözmek zorundadır:
"çözmek" ve "çöz-mek" zorunda...

Kişi ancak çözülebiliyorsa, kurulabilir.

Kişi, çözülüp, yeniden kurulandır.

Kişi, çözülme gerektiren bir bağlanmışlık,
ve bağlanma gerektiren bir çözülmüşlüktür.

54.
Kişinin 'yalın' olamayacağı şuradan bellidir ki,
kendini kurma çabası, hep,
karşıt amaçları, erekleri, niyetleri içerir.

Kişi kendini karşıtlıklarla kurmak zorundadır.

Kişi, karşıtlıkların bağlamıdır.

Kişi, bağlantılaştırılmış karşıtlıktır.

Kişi, karşıt-bağlamdır...

55.
Kişinin kendini kurmasında en zor olan,
hangi bağlantılarını nereye kadar kurması gerektiğine karar vermesidir:-
Yapısında neyi, nereye, ne kadar koyacağına...

Kişi kendi yapısının "mimar"ı
—ve ustabaşısı, ve taş ustasıdır...
—Taşları taşıyan da, yine, kendisidir.

Kişi, "kendi taşı"nı kendisi taşıyandır.

Kişi, taşını, taşır...

56.
Kişi, doyamayandır — çünkü kişi, hiç olamayandır :
ne, istediği olabilen; ne de, —istediğini olsa bile—
istediği gibi olabilen...

Kişi, "istem" ile "olma" arasında gidip gelen
bir olumsuzluktur : hep istemediğini olan;
olduğunu hiç istemeyen — istemediğini hep olan;
istediğini hiç olamayan — hep olduğu, hiç istemediği
olan...
Kişi, hep, hiç, olmayandır.

Kişi hiç yoktur hep.

Kişi, yok-tur.

57.
Kişi, yapmak istemediklerini yaparken, bazen,
isteyip de yapamadıklarını yapabilir.

Kişi kendisi, kendisini isteyip de yapamazken,
kendi yaptığıdır — kişi, kendini, istese de istemese de,
kendi kendine yapandır.

Kişi, kendi yapamamasını da, yine,
kendi yapandır.

Kişi, hep, kendini yapar.

Kişi, kendini yapandır.

Kişi yapandır.

Kişi, yapar.

58.
Kişi, eninde sonunda, yazandır.

59.
Yazan kişi, dünyanın en büyük gücüne yeltenmiş kişidir — bunun en büyük güç olduğu da şuradan bellidir ki, kişinin giriştiği bu iş, dünyanın en güç işidir...

Kişi, yazıyorsa, güçlüdür — ama işi de güçtür...

Yazan kişinin güçlülüğü, yazma işinin güçlüğünden gelir.

Yazmak güçtür; ama, yazan, güçlüdür.

Gücümüz, zorlanmamızdan gelir ancak —
güç bir işte zorlanan, zorlu bir gücün peşindedir:-
Güç bir güçlülük, zor bir zorunluk...

Zor bir güç; güçlü bir zorunluk...

60.
Kişi, hep, kendi yaptıklarıyla,
olmayı istediği 'kişi' ile 'kendisi' arasma
setler çeker.

Kişi, kendi kendisine, hep, engel olandır.

Kişinin 'olmak istediği' ile 'kendisi' arasında,
kendi durur...

Kişi, kendi kendisinin engelidir.

Kişi, kendi kendisi olmayandır.
Kişi kendi, kendisi olmayandır.

61.
Yazan kişi, bütün dünyayı karşısına —
ama, aynı zamanda, önüne alır: Yazmak, o zaman,
dünyanın içinde olmaktır.

Yani yazmak, yaşamaktır.

Yazı, yaşamdır.
— Yaz, ki yaşayasın!
— Yaz ki, yaşayasın...

62.

Kişi yazarken, hep anlar yazar : kalemin kağıt üzerinde
bıraktığı izlerin oluşma sürecinde kapsanan anlar:-
Bir çizgi, bir nokta, bir kıvrım : işte yaşam!

Çünkü gerçekten de böyle değil midir yaşam —
bir tümce gibi: Başlar, inişli-çıkışlı (bazen düz, bazen
kıvrımlı, bazen dönüşlü) bir yol kateder,
ve bir noktayla sona erer:-

Kişi, yaşamını kendi yazar —
kişi yaşamını yazandır.

Yaşam, kişinin kendi yazdığıdır
kişi, yaşamını, yazar.

63.
Yazan kişi, bengiliğe 'oynayan' kişidir :
'altılı ganyan' değil, 'sonsuz ganyan'!...

Yazan kişi — garip, çelişkili kişidir bu :
şu anda yaptığının —yazdığının—,
ileriye yönelik bir iş olarak, tam da o 'ileri'de
hiç anlaşılmayacağını ya da hep yanlış anlaşılacağını
bile bile yapar yaptığını — yazar yazdığını...

Kişinin yazması, "saf çelişki"dir.

64.
Kişinin derdi, öteki kişilerdir, doğru; ama, bu derdin
kaynağı kişinin kendisindedir gene de; çünkü dert, ilişkinin
hep 'bu' yanında çıkar ortaya.

Kişinin öteki kişilerle başını derde sokan, kendisidir...

Kişi, kişi ilişkilerinde, başını hep derde sokar.

Kişinin başı hep derttedir.

Kişi, hep, başı dertte olandır.

Kişi, zaten, başını, ilişkilerinden başka
nerede derde sokabilirdi ki?!

65.
Kişi, yaptığı andaki gerekçesini çok 'iyi' bildiği bir şeyin
asıl ("bilinç-altı"?) gerekçesini ("nedeni"ni?) sonradan
nasıl da 'yakalayı'veriyor...

66.
Kişi, zaten, kendisidir — ama,
kendini onaylaması da gerekir.

Kişi, bilinçsizce 'kendisi' olduğunda,
kendi olmamıştır...

Kişinin kendi oluşu, olmak için,
bilinçlenmek zorundadır.

Kişi, hep, kendi olmak zorunda olandır.

Kişi, olmak zorunda-dır.

Kişi, olan olmak zorundadır hep.

Kişi, hep, zorun-da
dır...

67
Kişi, nerede olduğu hiç belli olmayandır:
Bir yerde kendine kalabileceği, yerleşebileceği bir odak bulsa, yerleşebilmesinin koşulları hemen biraraya gelip yerle bir ederler o odağı — sanki, kişinin 'alınyazısı'dır, sürekli yersizlik...

('Sanki' değil hiç de-— tam da öyle...)

Kişi hiç belli olmayandır.

Kişi, hiç olmayandır.

Kişi ol-ma-yan

dır...

68.
Kişi bir kez aykırı düşmeyegörsün artık ne yapsa, hep aykırılıklardır bulacağı — bütün yaşam çizgileri gelir, hep, aykırı odaklarda buluşur...

Öyle ki, yaşadığı her şeyde, hep, havada, yersiz hisseder kendini — sanki uçuyormuş, orada değilmiş gibi:-
Kişi, olması bile olamama olandır...

Kişi, olurken, hiç ol(a)mayandır.

Kişi, hiç, olmaz.

Kişi ola-maz
dır...

Kişi olamaz.

69.
Kişi, erteleyendir.

Değerlendirmelerini; dolayısıyla, ulaşacağı sonuçları; dolayısıyla, vereceği kararları; dolayısıyla, bulunacağı eylemleri — ve, dolayısıyla, ne olacağını, hep, erteleyen...

Kişi, hep, bir sonraki olmaya çabalar;
oysa, aslında, hep, bir öncekidir.

Kişi, kendini, boyuna, erteler.

Kişinin ertelediği, aslında, hep, kendisidir...

Kişi, hep, erteler.

70.
Asıl çelişme, sürekli, kesintisiz yaşayan, devinen,
dolayısıyla sürekli değişen bir şey olan "kişi"nin,
aynı zamanda, boyuna, değişmeyen, kalıcı, dayanıklı
bir "benlik" peşinde olmasıdır—

Kişinin derdi, değişen olarak,
değişmez olmağa çalışmasıdır.

Kişinin amacı hiç değişmemektir;
acısı ise, hep değişmek...

Kişi, değişmekten acı çekendir
— değiştiğinden dolayı acı çeken...

Kişi, yaşarken, hep, acılıdır.

Kişi hep acı çeker.

Kişi acılıdır.

71.
Önemli olan, kişinin, bütün değişim süreçleri içinde,
bir değişmeyen yön tutturabilmesidir —
yaşamın çalkantıları onu nasıl savurursa savursun,
sapmayacağı, sapmamağa çalışacağı bir yön...

Kişi, en temelde, bir tutarlı yönelmedir
— bir düz (tutulmağa çalışılan) rota...

Kişiyi götüren, yönüdür.

Kişi bir yön-dür.

Kişi, yönüdür.

72.
Kişinin savaşı, belirlenmiş — kendini
belirlemeğe çalışan — varlık olarak, hep,
varlığın rastlantıya, gelişigüzelliğe terkedilmiş
yanlarına karşıdır.

Kişi, kişi olacaksa, gelişigüzel olmayacaktır.

Kişi, kendi belirlemesini bulmak için,
gelişigüzellikle savaşır.

Kişi, hep, savaşır.

Kişi, gelişigüzelse bağımlıdır;
ama, belirlenmişliğini belirlemişse, gerçi,
yine, bağımlıdır — ama özgürdür de
aynı zamanda...

73.
Kişinin tek (temel) derdi, hep, kendisini, sınırlarına
varasıya hiç ölçememesidir :
nerede, ne kadar, nereye kadar?...
— Bu sorulara, bir türlü, tam yanıt verememesi...

Kişinin yaşamı, bitmeyen bir kendini ölçüp-biçme,
sürekli bir kendini belirleme uğraşıdır.

Kişinin tek uğraşısı, kendini ölçüp-biçme,
sınırlarını belirlemeğe çalışmasıdır.

Kişi, hep, sınırlarını arayandır.

Kişi, hep, arayandır.

Kişi hep arar.

74.
Kişi, hep, durup durup, 'karar' verir : artık 'kendi
olma'ya; ama, bir türlü yerine getiremez bu 'karar'ını —
boyuna kararlıdır 'kendi olma'ya; ama, hep, kendisidir :
kararı yerine gelmez hiç...

'Kendi olma'ya kararlıdır — ama, kendisidir ya işte :
kararını gerçekliğe geçiremez bir türlü.

Her şey akıp geçer kişinin başından, kendi dışında
o, kalır, geçmez hiç
— 'kararlı' yanıdır bu;
kalıcı yanı...

Kişi, kalırken geçen; geçerken kalandır
— 'kararlı'dır...

Kişi kalmaya kararlıdır.

75.
Kişi, hep, kendi kendisini işlemek zorunda olandır:
Kişi işlenmedikçe, dünyanın en ham şeyi —
bile değildir; hiçtir — yoktur...

Kişi kendini işlemeden varolamaz — nasıl ki insan da
başkalarınca işlenmeden varolamaz
(hani şu "eğitim"...).

Kişinin varoluşu, kendi kendisini işlemesidir
— yani, kendi kendisini varetmesi...

Kişi, kendisini işleyerek kendini varedendir.

Kişi işleyerek varolandır.

Kişi, işler, olur...

76.
Kişi, ortamı olmayan varlıktır.

Her "doğal" varlık, kendine özgü, uygun bir ortamda,
bir "çevre"de varolur — varolabilir, çünkü o ortam
önceden hazır olarak vardır: Gerçi 'özel' olarak o varlık
için 'hazırlanmış' değildir; ama o varlık, o ortamın
varlığıdır; ona uygundur, ona uymuştur, böylece de
rahatça yaşar o ortamda.

Oysa kişi — onun hiçbir hazır ortamı olmadığı gibi,
olamaz da:-
Çünkü ancak kendi ortamını kendisi
kurmakla varolur kişi — varolabilir :
hazır ortamlar öldürücüdür onun için.

Kişi, kendi ortamında hiç olmayandır
— ve kendi ortamında olmadıkça da hiç olamayan...

Kendi ortamını hep kurandır bu yüzden kişi —
hep kurmak zorunda olandır; hem ortamını,
hem de, dolayısıyla, kendisini...

Kişi, kendini hep kurmak zorunda olandır.

Kişi, hep, kendi kurduğudur.

Kişi kendini kurduğudur.

Kişi kendini kurar.

Kişi, kurduğudur.

77.
Kişi, varolmak için hep 'zaman çalmak' zorunda
olan varlıktır.

Bütün öteki varlıkların belli zamanları vardır
ne zaman, ne kadar süre, ne olacaklar, ne yapacaklar —
belirlidir ve vardır bütün süreçleri.

Oysa kişi, en baştan, zaten, zamanı hiç olmayandır —
kişinin zamanı olmadığı gibi, zaman, hiçbir zaman
kişinin değildir.

Kişi, zamanı hiç olmayan —
ve zamanın hiç olmadığıdır.

Kişi 'zaman-dışı'dır hep. — Bu yüzden,
kendine zaman bulmak, çalmak zorundadır.

Kendi, öteki varoluşlarının "doğal/olağan"
süreçlerinin gözü, hep, kişinin üzerindedir:
Zırnık koklatmazlar ona kendi zamanlarından!

Kişi, zaman hırsızıdır — kişinin zamanı çalıntıdır
(: "Herkes uyuduktan sonra"...).

Kişi, herkesi uyutup, kendisi uyumamak,
uyanık kalmak zorunda olandır.

Kişi, kalmak zorunda olandır.

Kişi kalan-dır.

78.
Kişi, acılarını bile hep kendi kurandır —
kişinin acıları bile kendi 'kurgu'sudur.

'Dışarı'dan acı bile gelmez kişiye...

Kişide ne varsa, kendindendir —
acısı da, sevinci de —
— varlığı da, yokluğu da...

Kişi kendindendir.

Kişi kendi-dir.

79.
Kişinin en 'yakın'ları bile — öylesine uzaktırlar ki;
ona, sevinç bir yana, acı verebilecek kadar bile
yaklaşamazlar.

Kişi, en yakın 'yakını'ndan en uzak olandır
— en uzak 'yakını'na da en yakın olan...

Kişinin yakınındakiler hep uzağa iter onu —
uzağındakiler de hep uzağa çeker...

Kişi, hep, uzaklara itilen ve çekilendir.

Kişi, hep, uzaklarındır — uzaklardadır...

Kişi, uzak-tır.

80.
Kişi, hep, dilegetirmek isteyip hiç dilegetiremedikleriyle
karşı karşıya gelir: Bunları dilegetirmeğe çalışsa, bakar,
hiç de o en başta dilegetirmek istedikleri değiller
— sussa, o zaman da, daha önce dilegetirdikleri
işe karışır: "İşte, dilegetirdiğin bizdik ya hep" derler...

Kişi, konuştukça susması gereken;
sustukça da konuşmaya itilendir.

Kişi, ne konuşabilen, ne de, susabilendir.

Kişi, dilegelmeyen — ve susturulamayandır.

Kişinin dili durmaz — suskunluğu bile, dilegelir.

Kişi, dilegelirken susan — susarken de dilegelendir.

Kişinin dilegelmesi, suskunluğu;
susması da, dilegelişidir.

Kişi, konuşur — ve susar;
susar — ve konuşur.

Kişi, konuşan ve susandır.

Kişi, susan ve konuşandır.

81.
Kişi, yaşamının her anında, yitmiş yaşam anlarında yaşar. Dolayısıyla, hiçbir zaman 'bugün' değildir kişinin yaşadığı : hep, ya, 'dün'; ya da —ender olarak— 'yarın'...

Kişi âni hiç yaşamaz — anıları yaşar hep
— ya da, anlarının bir anısını...

Kişi âni bir anıdır.

82.
Kişinin her yaptığı geçicidir.

Kişi en 'kalıcı' işi yaptığını sanarak birşey yaparken bile, bir adım ötedeki 'kendisi'ne geçince geride kalacak, gelip geçerek geçmişin ulaşılamazlığına düşecek birşey yapıyordur.

83.
Kişi, ya çok yavaş, ya çok hızlıdır hep yaptıklarında
'orta'yı bir türlü bulamaz.

Yapmaya girişti̇ğinde, birden, o anda yapılmak isteyen
—gerçekleştirilmek isteyen— amaçları çullanır üstüne:
Birkaç dakikada, bir ömür boyu sürmesi
gereken işleri bitirmeğe girişir. — Tabiî, çuvallar...

Öte yandan, kendinde yapma gücü bulamadığı
zamanlarda, oturur, yapmaya hazırlanır — ama,
öyle olur ki, kendini, hiçbirşey yapamaz halde bulur:
O anda, geçici olarak yapabilecekleri bile,
sanki hiç yapılamazdır.

Kişi, hep, ya *omnipotent* ya da *impotent*'tir —
arası, yok!: Ya herşeye "kâdir", ya da hiçbirşeye...

Kişi, hep/hiç "kâdir"dir.

84.
Kişiyi yaşatan bilgidir.

En 'somut'; bedeni üzerinde yapılmış bir işlem
konusunda bile, kişiyi en temelde ilgilendiren,
'gerçek'te olup-bitenin 'kendi'nin ne olduğu değil,
neyin olup-bittiğini kendisinin öğrenmesi, bilmesidir.

Kişi, bildikçe yaşar.

Kişi bildikçe, yaşar.

Çünkü, önemli olan —yaşamsal olan—
kişiye 'gerçekte olanın kendisi' değil,
kişinin kendisine olanı ne bildiğidir.

Kişi, bildiğidir.

Kişi bilir.

85.
Kişi, kendini ne bildiğidir.

Kişi bildiğidir — ve bildiği gibidir.

Kişinin bildiği, varlığıdır — varlığı da, bildiği...

Kişi için çeşitli 'nesnel belirlemeler' bulunabilir.
Bunlar, kişiyi, belirli bazı çerçeveler içinde ele alır :
belirlenmiş; ne olduğu, ne yapacağı önceden belli bir
nesnellik olarak — ama, kişi, kendisi, zaten, hep,
herhangi bir çerçeve içinde belli olmayan 'etmen'dir:
Birden, olmadık, beklenmedik, hatta olamayacak birşey
yapıverecek-olandır.
— Kişinin belirsiz yanı, belirleyici yanıdır...

Kişinin belirsizliği hep bellidir
— belli ki, kişi hiç belirsizdir...

Kişinin belli olduğu tek yer, kendini ne bildiğidir.

Kişi, bir tek, kendinden bellidir.

Kişi kendinden bellidir.

Kişi bellidir.

86.
Kişi, tam da en belirsiz durumundayken,
en belirli durumundadır.

Kişinin, bilgi açısından en belirsiz durumu,
varlık açısından en belirleyici durumudur.

Kişi, en belirsizken, bellidir.

Kişi, hiç belirsiz, ve, hep bellidir.

Kişi belli-belirsizdir...!

87.
Kişi, alışık olmadığı, bilmediği, hatta kendine en aykırı durumlarda bile, kendisi olmayı (bir tür inatla) sürdürürse, o durumlara bile egemen olabilir:
O durumlara alışık olanların, bilenlerin, uyanların, kişinin tutumu karşısında boyuneğmekten başka çareleri yoktur.

Kişi —"orada-olan" olarak— orada ise, belirleyicidir.

Kişi (yeter ki kişi olsun), nerede ise, orayı, belirler.

Kişi, belirleyicidir.

Kişi belirler.

88.
Kişi bir türlü karar veremeyendir.

Olağan insanlar, olağan durumlarda, bu sıkıntıyı
çekmezler: O durumda olunduğunda hangi 'karar'ın
'verile'ceği, onlar için, önceden 'kararlaştırıl'mıştır —
sıkıntı çekmezler onlar da 'karar', 'veril'ir...
('es wird entschieden'...)

Oysa kişi, kendiyle ilgili birçok sorunu bir türlü 'karara
bağlayamayan' insan olarak, belirli durumlarda
ne yapacağına da bir türlü karar veremez —

Bu durumlar kendi kişi olma koşulları ile dolaysız
bağlantılı olsa, iş kolaydır: Karar hemen verilebilir —
ama, tam da, bu koşulların kişiden uzak koşullar;
ona, belirli noktalarda yabancı koşullar olmaları,
kişiyi sallantılı bırakır
— kişi, karar veremez.

Kişi kararsızdır.

89.
Unutma: Gördüğün her ışık noktası,
içinde bir kişinin oturduğu bir odanın lambası
olmasa bile, üstünde bir kişinin yürüdüğü bir sokağın
lambasıdır — ya da yürüyeceği...

Unutma:
Kişiler heryerdedir.

90.
Kişi hep vardır, ama genellikle
(bazen—çoğunlukla—hep)
kendi değildir, hiç de...

Kişi, "kendi olmamakta direnen" —
ve bunu başarandır!

Kişi, kendi olmayandır... — Kişinin kendi olmaması
öylesine tutarlıdır ki; bu, kişinin ta kendisidir...

Kişi, kendiyken, hep, "şunu mu olayım, bunu mu?"
diye, kendi olmayandır: Tam da bu, kendisidir işte...

İşte, kişi, olmayan olarak, olandır.

Kişi, olandır, ama yoktur — henüz...

Kişi, 'daha' olmayandır — yani, işte, öyle olan...

Kişi, 'öyle'—dir, işte.

Kişi, işte...

91.
Kişi, yeri gelince, kendine boşverebilendir.

Kişi, kendine boşverebilendir de.

Kişi, kendine de boşverebilendir...

92.
Kişinin yaşadığı, gündür : kişi günü yaşar hep —
ama, bazen, öyle olur ki, kişi, bakar, artık, 'gündelik'
yaşar olmuş: Bu, en aykırı konumudur kişinin;
çünkü kişi, aslında 'gün'ü yaşarken, 'gün'ün bengi
yanını yaşar — onun 'gün'de buldukları, her günde
bulunanlardır — ya da, öyle olmaları gerekir... — Ama,
işte, o duruma da düşer kişi : 'gündelikçi' konumuna...

Kişi gündelik de olabilendir —
'gündelikçi' de olabilen...
— Çünkü, gün, kişinin günü değildir.

Kişi günü yaşar; ama, kişinin günü yoktur —
gün, kişinin değildir...

Kişi, günün değil, hergünündür
— ya da, yalnızca, yarının...

Kişi, günün değil, yarınındır.

93.
Kişide 'bugün' olan, onda, aynı zamanda
'dün' olmuş olan ve 'yarın' olacak olandır:
Kişi, "ne ise, o'dur"

Bu "o'dur" da, "olmuş olan'dır" ile "olacak olan'dır"ı
kapsar — Kişi, bütün zaman kiplerinin içinde olmakla,
bütün zamanın da dışında *olur* — bengi olandır o;
'ezeli-ebedi'dir —, çünkü, işte, bütün zaman kiplerinin
içinde olmakla, hiçbirinin içinde olmayabilendir —
yani, hepsinin dışında olabilen...

Kişi, olan olarak, vardır.

Kişi, varolandır.

Kişi, var-dır...

94.
Kişi, kendine egemen olabilmesiyle,
bütün dünyaya, bütün evrene egemendir.

Kişi, varlığın kendisine egemendir — çünkü,
kendi varlığına; çünkü, kendi yokluğuna, egemendir.

Kişi, varlığa egemendir; çünkü yokluğa egemendir.

Kişi, sonsuz varlığa egemendir; çünkü,
kendi anlık yokluğuna egemendir.

Kişi, varlığın —çünkü yokluğun—
'hükûmrânı'dır...

Kişi hükümrândır.

95.
Özgürlük, kişi için, kendini her an alıp götürebilme olanağıdır.

Kişi, kendini 'mutlak' olarak 'alıp götürme' olanağına her an sahip varlık olarak, belirli varoluş konumlarını, her 'istediğinde' —yani, her gerektiğinde— terkedip gitme gücüne de sahiptir.

Kişi, her an, gidebilir...

Kişi, her an, terke hazırdır — kendini bile...

Kişi, her an, kendini de terkedip gidebilir.

Kişi, gidebilir — gidebilendir...

Kişi gider.

96.
Kişi ne 'kadar'sa, o kadar yaşar;
ve, ne 'kadar' yaşarsa —yaşıyorsa—, o kadar yazar
— yazabilir.

Kişi ancak kendi yaşadığı kadarını yazabilir.

Kişi, ancak, kendi yaşadığını yazar.

Kişi, ancak, kendini yazar.

Kişi hep kendini yazar.

Kişi, hep, yazar.

Kişi yazar.

97.
Kişi, kısa süreler içinde varolma olanağı bulan varlıktır.
— Oysa, bu (kısa) süreler içinde bile, kişinin varoluşu
bengiliğe ('ezel/ebed'e) ulaşır — ya da, ulaşabilir.

Kişi, kısa bengilik süreleri yaşar.

Kişi bengidir; ama bu bengilik, sürelidir — ve,
kısadır...

Kişi, kısa bir bengiliktir.

Kişi, kısa, ve, bengidir.

98.
Kişi mutludur...

Ufacık şeyler bile olsa, onu bir an yücelten; bir an, sanki her şey yerli-yerindeymiş gibi bir duygu veren — Olsun: Kişi, öyle duyuyorsa, öyle değil midir de?...

Öyledir.

Kişi, öyle; olduğu gibidir
— ve, öyle, olduğu gibi olmaktan,
mutludur.

Öyle...

Ne 'küçük' ne 'büyük'; vesile gerekmez kişiye
—yetmez de—, mutlu olmak için:
İşte, öyle, bir an gelir, herşey *öyledir*;
kişi de *öyledir*
— ve, mutludur.

Kişi, mutludur.

99.
Kişi kendi dışına yönelip, bazı şeyleri 'düzeltmeğe' çalıştığında, aslında, kendi içinde değişikliğe gitmiştir.

Kişi kendi 'dışı'yla uğraştığında, aslında, kendi içinde değişikliğe gitmiştir.

Kişi kendi 'dışı'yla uğraştığında, aslmda, kendi içine yönelmiştir.

Kişinin kendi 'dışı'nda 'düzeltebile'ceği, ancak, yine, kendi içidir...

Kişi, kendi 'dışı'na çıktığını her sandığında, yanılır hep — Kişi, kendi 'dışı'na çıkamaz hiç.

Kişinin 'dışı' yoktur...

Kişi ne yaparsa yapsın, kendi 'içi'nde yapar — kişi kendi dışına hiç çıkamaz.

Kişi, hep, "kendi içinde"dir...

Kişi, içinde-dir.

100.
Kişinin 'mutluluğu' — bir saf yanılgı olmadığı durumlarda, salt durgunluk, dinginliktir bu: -
Çevresinin geri çekilerek, sessizleşerek, susarak, kişiyi kendi kendine, kendiyle yalnız bıraktığı bir ânın dinginliği...

Kişi, nasıl, yalnız olduğunda dinginse,
dingin olduğunda da mutludur — ya da, işte,
'mutluluk' denen şeye en yakın geldiği andır bu...

Kişi, yalın dinginliği içinde yalnız, ve mutludur — bir an...

Kişinin mutluluğu, yalnız, durgun, dingin — bir anlıktır;
ama, anlık da olsa; işte, mutlu *olur* kişi.

Kişi mutludur.

101.
Kişi, gerçekten kendinin olabileceğini (yanılarak)
düşünebildiği tek yeri terkettikten sonra,
içine rahatlıkla girip birşeyler yapabileceği bir dizi yere,
olanaklı yerleri olarak bakmağa başlar — zaten, onun,
kendi yeri değillerdir ya; ne çıkar, onlara da girip çıksa...!

Kişi, kendinin olmayan yerlere de girer — ve çıkar;
yine, girer — ve, çıkar...

Kişi, zaten kendi yerinde olmayansa, her yer
—kendi yeri olmayarak— onun, olanaklı bir yeridir.

Kişi kendi yerini bir kez yitirmeyegörsün —
artık, her yer, girip çıkabileceği
—çıkmak üzere girebileceği—
bir yer haline gelir.

Kişi, yerlerine, girer, ve, çıkar.

Kişinin gireceği ve çıkacağı yerler, farksızdır.

Kişinin nereye gireceği ve nereden çıkacağı, farketmez.

Kişi, girer de, çıkar da...

102.
Yersiz bir yerdir ya artık, kişinin yeri
— kendi yerini bulmuştur...

Oysa hep 'yer göstermeğe' çalışırlar insanlar kişiye —
onu hep 'buyur eder'ler biryerlere... — Ama, onların
yerleri 'vız gelir' kişiye: Kişinin yeri, kendi yanıdır —
oraya da kimse 'buyur' edemez onu;
kimse, 'yerleştire'mez onu oraya ...

Kişi, yerindedir, zaten;
kişi, yerli-yerindedir, zaten —
kendindedir.

Kişi kendi yerindedir
— kişi, kendi-dir...

103.
Kişi, hep, başkalarının varlık bedelini öder.
— Kendi bedeli hiç yoktur zaten kişinin;
ödediği, hep, başkalarının bedelleridir...

Kişinin kendi bedeli, zaten, ödenmiştir : çektiği
—ve çekmekte olduğu— acılarla, bol bol, fazlasıyla
ödemiştir —öder— kişi, zaten, kendi bedelini...
— Oysa, öteki, ilişkili olduğu varlıkların bedelleri,
ödenip bitme bilmez bir türlü — boyuna ödeyip durur
kişi de...

Kişi, hep, öder.

104.
Kişi, 'nereye gittiğini bilmeyen'dir — olsun varsın:
Zaten, hep, her seferinde, 'nereye gittiğini bilen' olsaydı,
kişi olmazdı ki...

Kişinin belirlenmişliği, belirsizliğidir
— kişinin belirsizliği de, işte, belirlenemezliği...

Kişi, belirsizdir — ve, belirlenemez-dir.

Kişi-*dir*!

105.

Yaşam, kişinin kendi alanıdır; ama yaşam —
zindandır çoğunlukla; bazen bile değil...

Evren —"acun"; şu "Herşey"—, kişiye karşı
olan ne varsa, onu, işte, yaşam yoluyla bağlı tutar
— tutsak kılar zindana kapatır.

Kişi zindanda
dır.

106.
Kişi, kendi yaşam biçiminin de tutsağı olabilir
— olur da...!

Başka tutsaklıklardan kaçınmak için yaptıkları, kişiyi öyle bir duruma getirebilir ki, kendi kişi olma koşulları, onu en sıkı tutsaklığa yöneltir : kendi kendisinin tutsağı olmaya...

Kişi, başkalarının tutsağı olmaktan kurtulurken, kendi kendisine tutsak düşer — kişi, hep, tutsaktır : başkalarının, ya da, kendisinin...

Kişi tutsaktır — hep...

107.
Kişinin kendi yaşam alanı,
kişinin kendi tutsaklığının alanıdır.

Kişinin yaşaması, kendi zindanında
tutsak olmasıdır.

Kişi zindanında yaşar.

Kişinin yaşamı, zindanıdır.

Kişi zindanındadır.

108.
Ama, herşeye karşın, bazen, özgürdür kişi —
bazen, ve, ancak, herşeye karşın...

Bu özgürlük anları, çok ender, çoğunlukla da
—belki, hep —, beklenmedik, öngörülemeyecek
anlardır:-

Kişinin, birden, kendi kendisiyle uyuştuğunu;
bir an ve bir yerde, bütün yaşam yönlerinin birleşerek, anlamlı, tam, eksiksiz, bir bütün oluşturduğunu duyduğu anlar...
— Bir an için...

Kişinin özgürlüğü anlıktır — özgür *olur* kişi;
ama, bu, belirli anlarda — ve kişinin elinde olmadan — olur: Kişi özgürdür —
bir an için...

Kişinin özgürlüğü, kendi elinde değildir
— ama başka kimsenin de elinde değildir.

Kişi, özgürlüğünde, özgür değildir.

109.
Kişi, hep, ortaya koyabileceği bir yaşam biçimine karşılık, bir başkasını ortaya koyandır.

Ondan 'beklenen', 'yapması gereken', 'yükümlü olduğu', 'üzerine düşen' ne ise, onu hiç yapmayandır kişi...

Kişi, üzerine düşeni, bırakır, düşsün!...

Kişinin 'üzerine düşen', suya düşer — düşer...

Kişi 'yapması gereken'i yapmaz
— ne yapacaksa onu yapar :
Kişinin 'yükümlüğü' yoktur
— boşuna beklerler öteki kişiler, onun 'üzerine düşen'i yapmasını: Kişi, 'üzerine düşen'i, hemen, düşürür.

Kişinin 'üzerine düşen', üzerine düşemez...

Kişinin üzerine hiçbir şey düşemez
— kendinden başka...

Kişinin üzerine düşen, kendidir
— kişi, üzerine kendisi düşendir.

Kişi, kendi üzerine düşen-dir...

Kişi, üzerine düşer.

110.
Öteki —yanındaki, çevresindeki— kişilerin hep 'talep'leri vardır kişiden: "Şöyle yapsan... , "Şöyle yapmasan...", "Öyle yapmasaydın ya...", "Öyle yapsaydın ya... , diye diye, boyuna kafasını şişirirler kişinin!

Bir türlü anlamazlar (herhalde, anlamak istemezler) ki, onlar ötekilerdir, kişi için — kişi ise, kendidir; bunu istemezler; çünkü, kişiyi kendilerine isterler...

Oysa kişi kendinindir — kendinin olmadığında da, kişi değildir.

Kişi, ancak, kendinin olandır.

Kişi, kendinin olandır ancak.

Kişi ancak kendidir.

Kişi kendidir, ancak...

111.
Kişinin kendi varlığını elinde tutmasından gelen gücü, herşeyin üstesinden gelebilir — gelir de!

Yeter ki kişi, kendi —hiç ulaşamayacağından emin olduğu— amacını elinden bırakmasın...

Kişinin, hiç ulaşamayacağından emin olduğu amacı, kişinin elindedir: Gerçi, bunun 'gerçekleşmesi' başkalarının ve başka şeylerin elindedir, ve, onlar da hiçbir zaman izin vermeyeceklerdir bunun gerçekleşmesine; ama, amaç, kişinindir — onun elindedir: Bu da, herşeyi değiştirir —

Kişi amacından emin oldukça, 'gerçekleşme' önemli değildir — onun gücü, amacının gerçekleşmeyeceğinden de emin olmasındadır.

Kişi, eminse, güçlüdür.

Kişi güçlüdür, çünkü emindir — kendinden de, 'kendi olmayan'dan da...

Kişi emindir.

112.
Kişi, kendi varlık biçimi içinde sarsılabilen varlıktır.

Öteki varlıkların yaşam ve çevre koşulları belli, belirlidir —hangi durumlarda ne yapacakları da...

Oysa, kişinin, kendisinden dolayı hangi durumda ne yapacağı belli olmamakla kalmaz – aynı zamanda, içinde bulunduğu koşullar da öyle 'belli'-'belirli', düzgün bir varlık tarzı tutturmasına engeldir.

Kişi, kendi içinden de, kendi dışından da, belirsizlikle çevrilidir
("umgeben" nicht vom "Tod" oder vom "Wahnsinn", sondern von der Ungewissheit)...

Kişi, içinde de, dışında da, hep, belirsizdir.

Kişi, işte, belirsizdir hep, ve işte —
sarsılır hep; hep, her yol-ağzında, sarsılır kişi...

Kişi sarsılabilen varlıktır.

Kişi sarsılır.

113.
Kişi, bir zaman süresi boyunca, belirli durumlarda birşeyler gerçekleştirmek için birşeyler yaparken, öteki kişiler de — işte: her kişi, bir zaman süresi boyunca, belirli durumlarda birşeyler gerçekleştirmek için birşeyler yapar: Bütün bu —orada, o zamanki— kişiler, onların yaşamları (her biri ayrı ayrı), bütün bu 'birşeyler yapmalar'dan oluşur-lar...

Kişi kişilerle bağlıdır — bütün kişilerle olmasa bile, bütün *o* kişilerle...

Kişi, kişilere, bağlıdır (—*"homo homini lupus"* değil, *"persona personis relationis"*)...

Kişi bağlıdır.

114.
Kişi bağımlıdır.

Bir o kadar da bağımsızdır, özgürdür kişi —
bütün ilişkilerinin bağlamında, kendi payına düşenin
(belki, olumsuz bir anlamda da olsa) kendi elinde
olmasının ötesinde, bütün o bağlamı terkedip gitme
olanağı elinde olduğu sürece, özgürdür:-

Kişi, bağımlılıklarını kurmakta özgürdür
— demek ki kişi, bağımsızlığında özgürdür...

Kişi özgür olabilir; çünkü bağımsız olabilir
— bağımsız olabilir; çünkü özgür olabilir.

Kişi, özgür; çünkü, bağımsız; çünkü — olabilir —

kişi, ola-bilir
dir.

115.
Kişi için 'icbar' yoktur:-

Kişiyi kendinden başka hiçbirşey 'icbar' edemez —
kişi, kendi dışında, hiçbirşeye 'mecbur' değildir.
— Kişi, yalnızca kendine 'mecbur'dur —
başka hiçbirşeye hiçbirşey için, değil...

Kişi 'mecbur' değildir.

Kişi, değil-dir.

116.
"Özgürlük", "bağımsızlık" — bu, felsefede bunca önem verilen, düşünceyi hep derinlere çekecek ağırlıkta ('eş-anlamlı', ama biri olumlu biri olumsuz) iki kavram — pek birşey de demek değillerdir aslında, kişinin yaşadığı gerçek yaşamla karşılaştırıldıklarında makarnanın sosu gibi! — Çünkü kişi, bunlara da boşverebilir — bunlara da boşvermekte özgürdür!...

Kişi, özgürlüğünden de bağımsızdır
— bağımsızlığı karşısında da özgürdür.

Kişi özgürdür.

117
Kişi, kendi birliğini ancak çatışmalar içinde bulabilen varlıktır.

Çatışmaya —kendi kendisiyle çatışmaya— düşmeyen insan, kişi olamaz.

Kişi, kendi kendisiyle çatışandır.

Kişi çatışmadan doğar.

Kendinde ikilik —giderek çokluk— hissetmeyen insan, kişi olamaz:-
"İki kişiyim çünkü ben,
çoğalırım da"

Kişi, çatışma-dır.

118.
Kişi için tek önemli olan, ilişkileridir:
Ne zevkleri, ne işi, ne geçimi,
ne tatminleri, ne tatminsizlikleri, ne şu, ne bu : illâ —
ilişkileri...

Yani, öteki —ama *o*— kişiler...

Kişi için tek önemli olan, öteki kişilerdir:
İlişkili, ilişkide olduğu, tanıdığı, bildiği, sevdiği
kişiler...

Kişi, kişilerledir — kişi, kişilerindir...

Kişi, kişi-ler
dir.

119.
Kişi sabırlıdır.

Kendi dışında oluşup duran koşullar karşısında her an takınabileceği tavır kesindir — bu yüzden, bekler kişi, koşulların oluşmasını; bakar, seyreder...

Koşullar kişinin elinde değildir. Ama, elinde olmayan koşulları geçersiz kılmak, kişinin elindedir.

Kişi, koşulların elindedir; koşullar ise kişinin elinde değildir — ama kişinin koşulların elinde olması, kişinin elindedir.

Kişi, kendinin olmayan koşulların elinde değildir —
kişi, kendinin, ve, kendi elinde-dir.

Kişi, işte, sabırlıdır, çünkü kendi elindedir.

Kişi sabırlıdır.

120.
Kişi, işi olmayandır.

Her insan birşeylerle uğraşır; bir 'uğraşı'sı vardır :
çoğunlukla toplumsal yolla edinilmiş alışkanlıklar
sonucu, ya da toplumun koyduğu gereklerden dolayı,
karşılığında birşeyler —haz ya da güç— almak için,
ya da salt 'geçinmek' zorunda olduğu için,
'çalışır' her insan.

Kişi de çalışır; ama onun çalıştığı, toplumda
—toplumla— belirlenmiş bir 'iş' değildir:-

Kişi, kendi işinde çalışır; yani,
kendi kendisi
olma işinde
— kişinin uğraşısı,
kendisidir.

Kendi işi olan işine toplumda bir yer
bulunmadığından dolayı da, kişi, çoğunlukla,
işsizdir.

Kişi işsizdir...

121.
Felsefe, kişinin kendinden kaynaklanandır.

Felsefeyi kişi kendinden kaynaklandırır.

Kişinin kendi kaynağındandır felsefe.

Kişi, felsefenin kaynağıdır.
Felsefenin kaynağı, kişidir.

Kişi, felsefeyi yapar.
Felsefeyi yapan, kişidir.

Kişi, felsefe yapar.
Felsefe yapan, kişidir.

Felsefe, kişinindir.
Felsefe, kişininkidir.

122.
Kişinin bütün varolma süreci, tek bir an gerektirir:-
Öyle bir an ki, onun içinde *o* tek insan, *o* kişi olmasının başka hiçbir varlık ile; ve *o* insan olmasının başka hiçbir insan ile ortak olmayan koşullarına ulaşsın —
tam ve eksiksiz, yalnızca *o* kişi olarak varolsun...

Bir an için.

Bir an.

An...

123.
Kişinin kendi konusundaki yargıları; başka kişilerin kendisini nasıl gördükleri konusunda kendi yargıları; bazı şeyleri yapmakla ne yapmış olduğu konusundaki yargıları — ile, onları yapmış olmakla gerçekte ne olduğu; başka kişilerin, onu nasıl gördüklerini belli edecek davranışlarında bulunurken aslında onu nasıl gördükleri, ve, kişinin kendisinin ne olduğu konusundaki kendi yargılarının, kendisinin ne olduğu açısından taşıdıkları anlamlar — apayrı şeyler...

124.
Kişi geriye dönemez ki hiç...

Geçmişleri geri getiremez ki hiç — anılarla gelip hep çullansalar da tepesine, işte, geçmiştirler ya bir kez — geri gelemezler ki...
— Kişi geçmişine dönemez ki.

Kişi dönemez ki — geçmiştir ya, işte...

Kişi, geçmiştir.

Kişi geçmiş-tir.

Kişi geçmiştir.

125.
Öldü mü sahiden bütün bülbüller? —
Sahiden öldü mü bütün bülbüller? —
Bütün bülbüller öldü mü sahiden? —-—

Dizinler

(*Kişi*'nin bölüm sayılarına göre düzenlenmiştir)

Fiiller Dizini

anla(şıl)mak : 41, 63, 111
aramak 19, 20, 38, 39, 73
bakmak 47, 119
başetmek : 28
belirle(n)mek : 8, 23, 32, 72, 73, 85, 86, 104, 113, 120
bilmek 52, 65, 84, 85, 86, 87, 104
boşvermek 35, 91, 116
bulmak : 7, 19, 20, 38, 39, 46, 83, 97, 118
çabalamak : 11, 20, 31, 54, 69
çıkmak : 22, 31, 34, 99, 110
çözmek : 53
değişmek 1, 2, 5, 70, 71, 99
dönmek 10, 19, 125
durmak : 23, 24, 74
düşmek : 22, 23, 24, 31, 92, 110
etmek : *passim*
geçmek : 34, 46, 74, 82, 125
gelmek : 21, 82, 98, 100, 109, 125
gerçekleş(tir)mek 15, 16, 83, 112, 114
gerektirmek : *passim*
girişmek 20, 83
girmek : 24, 34, 101
gitmek : 21, 34, 95, 99, 104
istemek 56, 57, 60, 80, 83
işle(n)mek : 9, 15, 75
kalmak 52, 67, 74, 77
karar vermek : 55, 69, 74, 88
kılmak : *passim*
kurmak : 5, 7, 45, 50, 53, 54, 55, 76, 78, 115
olmak : *passim*
oluşmak : 7, 50, 108, 119
ödemek : 29, 103
öl(dür)mek : 4, 9, 18, 30, 37, 76, 126
sarılmak 19, 82, 99
seyretmek : 119
sarsılmak : 112
terketmek : 36, 95, 101, 115
uğraşmak 73, 109, 120
ulaşmak : 9, 11, 15, 19, 31, 69, 112, 122
yakalamak 1, 38, 65
yapmak : *passim*
yaşamak : *passim*
yazmak 15, 16, 58, 59, 61, 62, 96
yit(ir)mek : 7, 19, 20, 38, 39, 51, 101
yokolmak : *passim*
yönelmek : 25, 71, 99
varolmak : *passim*
zorunda olmak : *passim*

Kişiler Dizini

Adnan Onart : 55
Bilge Karasu 55, 74
Bloch : 52
Buddha 13
Bülent Ecevit : 20
Camus : 42, 55, 90
Descartes : 34
Ece Ayhan 36, 106
Enis Batur 77, 117
Exupéry : 42
Foucault : 26
Freud : 32, 65
Heidegger 50, 61, 87, 93
Hegel : 84, 85, 99
Hobbes 113
Kant 41, 99
Leibniz : 99
Marx 41, 120
Mithat Gürata : 84
Nietzsche 15, 37, 93, 97, 112
Örner Madra : 90
Piyale Madra : 52
Popper 73
Rilke : 63
Shakespeare : 50
Sevin Okyay 120
Weininger 18
Wilde 105-107
Wittgenstein 48, 55, 80, 112

Bu ciltte biraraya getirilen metinler, üç ayrı kitap oluşturur;
ama, yazılışları bakımından da, buradaki düzenleri bakımından da,
kendi aralarında bütünlüklü oldukları düşünülmektedir.

BIZ'in ana gövdesini oluşturan tümceler, 1985 yılının belirtilen günlerinde;
bundan "önce" yer alan metin 1979'un Haziran-Temmuz'unda
(Diyarbakır / Ankara);
"sonra" yer alan metin, 1981'in Nisan-Mayıs'ında
(Pukerua Koyu, Yeni Zelanda)
yazılmış, kitap buradaki kuruluşuyla Ocak 1986'da tasarlanmış,
Nisan 1987'de temize çekilmiştir.

yer, yön, yol.'u oluşturan tümceler, 27 Nisan 1982 ile 9 Aralık 1983 arasında
(Ankara-Gaziosmanpaşa, Kavaklıdere / Istanbul-Yalova, İstinye)
yazılmış, buradaki kuruluş Kasım 1984 - Mart 1985 arasında tasarlanmış;
Sonradan Kaynakça'ya son biçimi 23 Ekim 1992'de verilmiş,
kitap Ağustos 1987'de temize çekilmiştir.

KIŞI'yi oluşturan metinler 10 Aralık 1983 ile 18 Nisan 1985 arasında
(son bölüm 26 Aralık 1985'de) yazılmış,
Nisan 1985'de yazılış sıraları içinde numaralanmış,
Dizinler Kasım 1985'de hazırlanmış,
kitabın bütünü Nisan - Ağustos 1987'de temize çekilmiştir.

Ciltte kullanılan resimler, sayfa sırasıyla, şunlardır:-
5: Digne Meller Marcovicz, 'Heidegger Karaorman'da', 17 Haziran 1968
12-13: William Blake, Young'ın "Night Thoughts"undan, 1797
20: Albrecht Dürer, "Erkekler Hamamı", 1494
46: Albrecht Dürer, "Aziz Hieronymus Çalışma Odasında" 1488
65: Vincent van Gogh, 'Emile Bernard'a Mektup', Arles, 1888
148: Albrecht Dürer, "Aziz Hieronymus Çalışma Odasında", 1488
158: Digne Meller Marcovicz, 'Heidegger'in Freiburg'daki Çalışma Masası'
17 Haziran 1968
220: Digne Meller Marcovicz,'Heidegger'in Todtnauberg'deki Çalışma Masası'
16 Haziran 1968

Bu ciltte yer alan üç kitap, kendisinden önce yayımlanan
de ki işte ve *tümceler*'le birlikte; onların
—yazılış bakımından— birinci; —yayınlanış bakımından— üçüncü
cildinin oluşturucu kitapları olarak, üçlü bir bütünlük içinde
düşünülmelidir.

